

DIALECTICA,

1

SIVE

A R S

DE QUAVIS RE DISSE-
RENDI PERIPATETICA,

NOVA METHODO EX TOPICIS
& Elenchis concinnata

A B

AD. m R. P. F. MATTHÆO WEISS,
MONACHO ANDECENSI, ORD. S. BENED.
SS. THEOLOGIAE DOCTORE,

Nunc

ALMAE UNIVERSITATIS SALISBUR-
gensis Rectore Magnifico.

In gratiam Peripateticæ Juventutis.

Cum Facultate Superiorum.

Salisburgi, Ex Typographéo Christophori Ka-
rzenbergeri, Typographi Academici.

Anno M. DC. XXIIIX.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES

AND THE DIVISION OF THE BIOLOGICAL SCIENCES

OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CHICAGO, ILL.

1955

ADAMS, R. P. T. M. A. T. H. E. O. W. H. I. S. T. O. R. Y. O. F. T. H. E. U. N. I. V. E. R. S. I. T. Y. O. F. C. H. I. C. A. G. O.

ESTABLISHED IN 1837

CHICAGO

ADAMS, R. P. T. M. A. T. H. E. O. W. H. I. S. T. O. R. Y. O. F. T. H. E. U. N. I. V. E. R. S. I. T. Y. O. F. C. H. I. C. A. G. O.

CHICAGO, ILL.

1955

CHICAGO, ILL.

ADAMS, R. P. T. M. A. T. H. E. O. W. H. I. S. T. O. R. Y. O. F. T. H. E. U. N. I. V. E. R. S. I. T. Y. O. F. C. H. I. C. A. G. O.

ADAMS, R. P. T. M. A. T. H. E. O. W. H. I. S. T. O. R. Y. O. F. T. H. E. U. N. I. V. E. R. S. I. T. Y. O. F. C. H. I. C. A. G. O.

REVERENDISSIMO ET ILLU-
strissimo

PRINCIPI

AC DOMINO

Dn. JOAN. CHRISTO-
PHORO, EX COMITIBUS
A LIECHTENSTEIN, LIBE-
RO BARONI A CASTELKORN,
& Domino in Schenna, &c.

EPISCOPO

CHIEMENSI, DOMINO

Dn. CLEMENTISSIMO.

LTER HIC PARTVS MEVS,
timidè omnino in lucem pro-
dit, ac penè invitus domo ex-
truditur, Reverendissime &
Illustrissime Princeps, Nam
Peripateticum *Organum* Com-
mentationibus illustratum
dare, multo erat fortasse promptius, atque ab
obtrectatione remotius, quando in tanta Exege-

scōn copia, infantissimus quisq; aliquid mussare
potest, & soli sui sterilitatem, alienis inventis, pul-
cherrimè adjuvare. At verò, qui nostro Ordi-
ne ac Methodo, paucis cognitos *Topicorum* libros,
ad facilem intelligentiam, & similitudinem artis,
instrueret, an quisquam fuerit, nec velim, nec,
si velim, dicere possim; ut timendum sit, ne vel
præfidentiâ elatus, imparem meis humeris pro-
vinciam suscepisse, vel etiam auidior laudis &
gloriæ fuisse videar, quàm veritatis & utilitatis
publicæ. Quæ cū ita sint, Quis jam non vi-
deat, *Principe* opus fuisse Patrono, qui Dignita-
tis atque Amplitudinis suæ *Luce*, & objectam
ab æmulis ambitionis caliginem dissiparet, &
intempestivam carpendi libidinem, in huncce
libellum fors incurfantem, *AUTORITATE* fran-
geret? Id, quod Mihi hoc magis de *R. ma Cel. ne*
V. ra persuadeo, quando & ipsa Inclyta Familia
cognomen à *LUCIDO SAXO* habet; cujus sa-
nè Decora, & præclara Ornamenta longè illu-
striora sunt, quàm ut à me, hoc præsertim loco,
prædicari debeant, eò vel maximè, quòd tali-
um *Heroum* virtus, exiguis Laudantium septis in-
cludi non possit; Mitto perpetuam benevolen-
tiam, qua nos hætenus complexa est, *R. ma*
Cel. do V. a. Quocirca, à Laude ad preces potius
me converto: Sine, inquam, *R. me & Ill me Prin-*
ceps, Luce Dignitatis Tuæ frui, istum vigili-
arum mea-

arum mearum Partum, nec mole magnum, nec
ingenio perfectum satis, & industria: Sine, à
jactatione fluctuum Invidiæ, ad hoc Tuum Sa-
xum adhærescere: Salvo libello, me quoque
quadamtenus salvum putabo. Deus Ter Opt.
Max. diutissimè Te, R. me Antistes, fospitem in-
columemque Nobis & Ecclesiæ conservet.
Salisburgi, ex Collegio S. CAROLI BORRO-
MÆI. XII. Cal. April. S. P. N. BENEDICTO, Sa-
cro. CIO. 10 C. XXIIX.

R. mæ & Jll. mæ Cel. nis V. æ

Devotissimus Cliens,

F. Matthæus Weiß.

Facul.

Facultas R.^{mi} D.ⁿⁱ Præfidis.

NOS SIGISMUNDUS, Abbas SEONENSIS, Ord. S. Benedicti, Salisburgensis Universitatis Præfès, facultatem damus, ut *Dialectica, sive Ars de quavis re differendi, Peripatetica, ab Ad. R. P. Matthæo VVeiß, Ejusdem Universitatis Rectore, &c.* concinnata, typis mandetur. In cujus rei fidem, hoc chirographum concessimus.

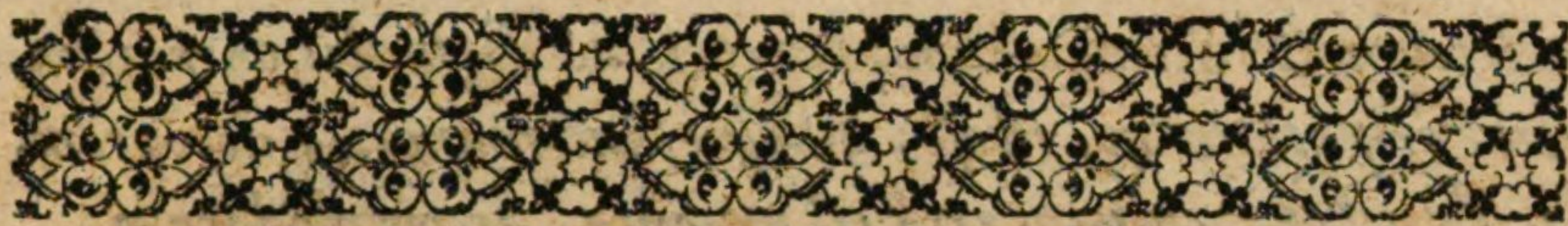
Sigismundus, Abbas & Præfès, ut supra.

Approbatio.

Hanc Dialecticam, Peripatetico dignam ingenio, nec bonis moribus nec rectæ fidei contrariam, ad Studiosæ Juvētutis & nolumenta, è limpidis Philosophi fontibus haustam, & elaboratam, censui lucem publicam optimo Jure mereri.

P. F. ANDREAS VOGT, Ord. S. Benedicti, Monachus Presbyter Ottoburanus, Sacre Theologiæ, & Juris Pontificii Doct. ejusdemq; Professor Ordinarius: Salisburgensis Universitatis Procancellarius.

Ad Le-

A U C T O R

AD STUDIOSAM ET Peripateticam Juventutem.

SAEPE ego mecum ipse mirari soleo, quid sit, quod in Lyceis hodie, subtilibus amplius, exiguus vero utilibus locus sit: quamquam causas, forte non infimae notae, dicere possem, malo tamen silentio premere, ne agere Censorem, (quod cuiusvis est facile) non vero utilitati & commodis tuis servire voluisse videar. Illud vero non concesserim multis, quibus ea est sententia, quod, quod plus aliquid utilitatis habet, hoc magis vulgare sit, & doctrinam ac subtilitate vacet: Nimirum, quorum usum vel ignoramus, vel negligimus, ea, expertia ingenij & eruditionis, existimamus. Ego vero hortor Adolescentes, ut non minore studio & amore, Artes in usu positas, complectantur, quam eas, quibus secum quidem, non vero cum alijs versari possint. Me igitur Authore, Ingenij Juvenes, dignam amore, dignam studio, putabitis Dialecticam, non illam spinosam & Chrysippeam & Stoicam, quae quantulumcunque judicare, invenire nihil doceat, non illam Sophismatis infamem, aut aliarum
Artium

*Artium & Scientiarum præceptis ac dogmatis onerata,
sed Peripateticam, id est, quæ sui sunt muneris, docentem,
& ad id, cujus gratiâ est inventa, accommodatam.
Hæc te præmonuisse volui, Stu-
diosâ Juventus.*

METHO-

METHODUS DIALECTICA

Ex lib. VIII. Top. & 2. Elench. concinnata.

COMMENTATIO

PROOEMIALIS.

NON est eadem Logica & Dialectica Etymologia, utriusque enim appellatio ab alio & alio primitivo derivatur, ut Graecae linguae gnaris manifestum est. Attamen, Usus quidam invaluit in scholis, ut plerumque Logica comprehendat Dialecticam, & haec illam. Quod inde videtur ortum; Nam primo, veteres, cum Philosophiam non tam scientiam, quam exercitationem quandam existimarent, non satis praecipua sciendi a disputandi praecipuis sejunxerunt, ut fecit Aristot. in perspiciendis differentiis solertissimus. Deinde, qui secuti sunt Aristotelem, cum viderent Topica conjuncta cum Analyticis, in eam venire sententiam, ac si utraque ad eandem spectaret facultatem, atque ut haberent aut habere viderentur causam, cur ita sentirent, dixerunt *Dialecticam* non aliter dissidere a *Logica* seu Analytica, nisi quod haec Syllogismum explicet in materia universim, & tum in materia necessaria; illa vero in materia contingenti, & probabili, ac proinde, quemadmodum docere Syllogismum in materia necessaria, non ad aliam pertinet artem quam *Logicam*, ita docere in materia probabili ad eandem *Logicam* pertinere.

Sed, quidquid sit de Nominibus, res ipsae sunt distinctae; Diversae inquam Artes vel quasi Artes sunt, posse demonstra-

re, & posse de quavis re probabiliter differere. Nam primò; passim apud Aristotelem *Dialectica* solos Top. & Elench. libros comprehendit, ut legenti, & consideranti manifestum esse potest. Quòd si quando dixit, pertinere *ad Dialecticam*, videre de omni Syllogismo, hoc dixit, ut ostenderet differentiã inter *Rhetoricam* & *Dialecticam*. Nam *Dialectica* est, ostendere locos, ex quibus pro quaque re liceat argumentari, quod non est *Rhetorica*: hujus enim tantum est ostendere locos pro causis civilibus, ut ex ipsiusmet Aristotelis *Rhetorica* notum est.

Deinde; *Logica* non tradit locos, unde formentur & ducantur argumenta ad demonstrandum, nam hoc est particularium scientiarum, quælibet enim conclusio demonstrabilis habet sua propria Principia, & propterea actu ipso demonstrare non tam est *Logica*, quàm ipsius *Philosophia*, & ideo *Logica* non tam est peculiaris ars, quàm Organum quoddam & Instrumentum, & usus eius est *Philosophia*. At verò, *Dialectica*, suppeditat locos & sedes argumentorum ad differendum, & disputandum, & usus eius est eius propria operatio, nec ceruitur necessariò in alia arte vel scientia, sed sine aliis artibus, vel scientiis constare potest.

Tertiò; Quod hinc sequitur, Ipsa *Dialectica* non est organum, vel instrumentum necessarium aliarum scientiarum, quemadmodum nec *Rhetorica*. Utilis tamen est, ut infra ostēdemus.

Quartò; operatio *Dialectica* non manet in mente, sed est externa, quemadmodum operatio *Rhetorica*. Nam eius operatio est *disserere*, vel *disputare*, gratiã exercitii & indagãda veritatis cum alio, ut partim constat, partim legere est passim in Aristotele; Atq; ideo *Dialectica* interrogat & quærit, & quidem interrogat utramq; Contradictionis partem. Nec tam *Dialecticus* ratiocinatur ex iis, quæ sibi videntur, quàm ex iis, quæ alteri videntur, cum quo disputat. In *Logica* omnia sunt con-

traria

traria, non enim ex his, quæ alteri, sed ex veris & quæ sibi videtur, demonstrator concludit, nec *Logica* operatio est externa, nisi per accidens, nec curat *Logicus*, quid alteri videatur, dummodo vera sint quæ sumit.

Et quoniam hæc sive Artes, sive Facultates sunt distinctæ, hinc etiam est, quod apud Aristotelem & Græcos interpretes, vix unquam reperies nomen *Dialectica* sumptum aliter quàm pro arte differendi. Et, quod amplius est, apud Aristotelem, Organum Philosophiæ non dicitur *Logica*, sed *Analytica*. Quid quod nomen *Logica*, apud eum non extat substantive, quod sciam, sicut nec nomen *Analytica*. Et *Logice* ratiocinari, Aristoteli idem est, quod ratiocinari *Dialectice*; cui opponitur ratiocinari *Analytice*, tanquam proprium scientiarum, Verum hæc hæctenus.

ARTICULUS I.

An Dialectica habeat Materiam an Objectum, seu Subjectum?

CONCLUSIO. *Dialectica magis propriè habet Materiam, quàm Objectum*, Hoc ita intelliges. Speculationes dicuntur esse circa *Objectum*, operationes autem dicuntur esse circa *Materiam*. Causa est hæc: Quia *speculationes* nihil efficiunt in suo *objecto*, nihil in eo immutant nec id perficiunt, sed tale quale est, relinquunt, & contemplantur Quid & quomodo sit. Nam *Physicus* nihil efficit in Cælo, sed ipsum Cælum quale sit, speculatur. At verò, facultates *operative* faciunt aliquid in re, circa quam sunt, ut statuaria facit ex ligno statuum; & ex luto facit Figulus vas. Sic etiam, quæ dicuntur *Artes liberales*, quodammodo contingunt suam *Materiam*, Musica namque ars, est circa voces non merè *speculative*, sed *practice*, redigendocæ in Harmoniam efficiendo concentum. Sic & Geometra men-

surat distantias & magnitudines; & Oratoris est, dicere de rebus appositè ad persuadendum. Itaq; Res, quæ sub dictione cadunt Oratoriam, sunt *materia* Oratoriæ, nō *objectum*, quia orator dat rebus orando aliquam formam: & similiter *Materia Dialectica* sunt res, quæ in disputationem cadunt, & Dialecticus ejusmodi rebus dat aliquam formam, & quidem formam rationis, nisi quod *artes Illiberales* contactu quodam reali suam *Materiam* perficiunt; *artes verò Liberales* suam *Materiam* ornāt & perficiunt contactu quodam quasi Intentionali, sic tamen, ut *operatio* quodammodo transeat in *Materiam*, & quodammodo eam mutet, ac propterea ejusmodi *operatio* est externa & *sensibilis*; *speculatio* autem est *operatio* Insensibilis & solū, *intelligibilis*.

Quoniam ergo, Res omnes in Disputationem cadere possunt, ideo *Dialectica* non habet definitum Genus seu *Materiam*. Neque verò par est ratio *Logicæ* seu *Analyticæ*: quasi & hæc dici debeat habere *Materiam*, & quidem omnem rem scibilem, non enim *Analytica* est imediatè & per se *operativa*, quia non ministrat proximè principia demonstrandi (cū hæc sint particularium scientiarum propria) unde non habet *Materiam* operationis, sed in usum venit per scientias, quæ præceptis Analyticis utuntur. At verò *Dialectica* offert Locos & propositiones, ex quibus mox facias Syllogismum *Dialecticum*; & Usus est ipse.

Sed fortasse dices, *Dialecticam* docere & operari: quā *Docentem*, sic habere *Objectum*, quā *utentem* habere *Materiam*. Respon. *Docentis* finis est usus. Et quamvis alioqui *Doctrina* sit nobilior quā *Usus*; in tali tamen Arte *Usus* est potior & finis *doctrinæ*, ac proinde simpliciter *Materiam* habet, non *objectum*, magisq; ad naturam Artis quā scientiæ accedit. Fine autem distinguitur *Dialectica* à sibi cognatis Artibus.

ARTICULUS II

An Dialectica sit Ars, an Facultas?

CONCLUSIO. *Dialectica non est simpliciter Ars sed Facultas.*
 Explico & probò. *Ars* propriè est, quæ effectiva est; at *Efficere* est aliquid operari in externa materia quodam reali *contactu*; ut facit statuarius in ære, Faber in ferro, & Cytharod' in Cythara, Operantur enim isti per realem *contactum* & usum *Materiae*. Sed *Dialecticus* non sic operatur, quia Disputare non transit secundum rem in aliquam *Materiam*, sicut nec Perorare.

Transeunt tamen ejusmodi *Operationes* quodammodo, quia sunt externæ, quemadmodum & canere, idcirco dicuntur *Artes* sed cum addito, scil: *Liberales*, partim, quia Ingenium & liberum hominem decent, *serviles* autem sunt, quas exercere servorum est: partim, quia plus animo administratur quàm corpore. E contra; *operationes* artium *Mechanicarum*, ut sculpere, texere, ædificare, coquere, & similes plus habent de actione corporis, quàm Animi: habentq; adeo adjunctam Inquinationem, & propterea inter *Mechanicas*, quæ minùs indigent tactu *materiae* externæ, sunt nobiliores, ut Pictoria, &c.

Quæ autem, & quot specie sint *Artes liberales*, non est hujus loci, notissimæ sunt, *Grammatica*, *Rhetorica*, *Dialectica*, *Musica*, *Arithmetica*, *Geometria*, *Astrologia*, quibus aliqui, inter quos Galenus, annumerant *Medicinam* & *Legum prudentiã*: quanquam hæ duæ (si modò tales sunt) non tam ad liberalem animi delectationem & perfectionem inventæ sunt, quàm ex suppositione morborum vel litium. Itaque *Liberales* dicuntur *Artes*, quia habent aliquod opus, non simpliciter in externa materia, sed quodammodo, & ideo cum addito sunt artes,

quod tamen additum, magis perfectionem quam defectum, significat.

Ut verò ad *Dialecticam* redeamus, ea etsi propriè *Ars* non est, tamen est *Facultas*; huic enim proprium est, posse facere contraria, ut notum ex Aristot. Ita Orator & suadere, & dissuadere potest, accusare & eundem defendere; similiter *Dialecticus* quà talis, idem confirmare & confutare, proponere & respondere. Sunt autem quædam *facultates*, quæ etsi unum solum per se possunt, tamē per accidens oppositum possunt, ut Medicina, in qua tamen oppositum sanitati facere, potius est abusus artis quàm Usus. Est etiam Proprium *Facultatis*, non semper obtinere finem, quo etiam pertinent Artes, quas ex Græco dicimus *Conjecturales*, quia non totum est in earum potestate, sed persæpè Conjecturis opus est. Unde Medicus non semper sanat, Nec Agricola semper metit, nec Nauta evadit in portum, nec Mercator lucrum facit, Istarum enim artium effectus, non est in solius artificis consilio & industriâ positus, ut dictum est, sed indiget quoque externis causis, quæ in potestate artificis non sunt. Nec propterea Vanæ aut nihili faciendæ, satis enim est in rebus humanis plerumque & remotis impedimentis obtinere finem. Ad has igitur artes *Dialectica* pertinet, eadem namque in illa reperiuntur, adeoque *Facultas* est, sicuti etiam Oratoria.

ARTICULUS III.

An Dialectica sit utilis?

CONCLUSIO. *Dialectica est utilis*, Primò; ad Exercitationem. Secundò, ad Congressus. Tertiò; ad Philosophiam. Et quidem ad exercitationem: hac enim facultate instructi, poterimus de quaque re probabiliter differere. Il. ad Congressus, & Colloquia, poterimus enim aliorum sententias certis

certis argumentis vel confirmare, vel siquid non rectè dictum sit, confutare. III. ad Philosophiam, facilius enim verum à falso poterit discernere, qui novit, quid pro utraque contradictionis parte probabiliter dici possit. Præterea; confert *Dialectica* ad cognitionem Principiorum. Nam Principia non possunt ex aliis Prioribus cognosci seu demonstrari, possunt autem firmari & credibilia fieri, rationibus *Dialecticis*. Fuerunt quidam Philosophi, dicti *Academici*, qui negarent nos aliter aut amplius posse cognoscere, quàm ex probabilibus probabilia. Totum igitur studium suum contulerunt ad exercitationem *Dialecticam*, hanc unam venerabantur maximè. Nos verò concedimus quidem, magnum esse adjumentum, in *Dialectica*-sed tamen negamus in ea quiescendum, quia Philosophia est sublimior, & est cognitio Demonstrativa. Verùm, ipse Philosophus non parum, sæpè dimittit se ad *Dialecticam*, contentus probabilibus, cùm demonstrativa habere non potest. Exempla passim extant apud Aristot. præsertim I. Post: de finitudine Terminorum, & 2. Post. de definitione, an idem & ejusdem, quod & cujus est demonstratio. Similiter IV. Physicorum, & alibi passim, maximè in Met. contra Ideas.

CAPUT I.

DE SYLLOGISMO DIA-
lectico.

V Niversalis forma Syllogismi ad concludendum, ex probabilibus non differt ab ea, quæ tradita est Prioribus Analyt. Ut vero concludatur verosimiliter. & ad opinionem faciendam, non est ex sola universali forma, sed
ex pro-

ex propositionibus talibus & sic affectis, ut deinceps constabit.

COMMENTATIO I.

DE MATERIA SYLLOGIS- mi Dialectici.

Duo sunt *Instrumenta* probandi, Syllogismus & Inductio, his enim rationes innuentæ aptæ ad concludendum disponuntur; Syllogismus universim, quid sit, abunde dictum est in Prioribus Analyt. Inductio verò est à singularib. ad universale progressio, ut Gubernator optimus ille est, qui est sciens, similiter Auriga & Miles, ergo universim in quavis arte optimus est, qui est sciens.

Ac si rem accuratè examinamus, Inductio suam vim habet à Syllogismo, ut alibi ostendimus. Verùm, hîc non tam attendimus concludendi necessitatem, quàm procedendi viam, qua incedit Inductio, ut à singularibus ad Universale. Syllogismus autem est ab Universalibus. Neque hîc tam intuemur dispositionem Terminorum trium, (hæc consideratio ad Analyticam pertinet) quàm Propositiones, quæ in Inductione sunt particulares, seu quod hîc idem est singulares, in Syllogismo autem Universales. Et quia Universalia sunt rationis, singularia sensûs, ideo Syllogismus est robustior & aptior ad convincendum atque ad redarguendum, quia propinquius accedit ad principium universalissimum Contradictionis, scil. Nihil simul affirmari & negari potest, & Quodlibet affirmari aut negari debet. Particularia autem quia sunt notiora quoad nos, facilius à nobis conceduntur & sic Inductio est aptior ad persuadendum. Dialecticus ergo, quia non habet definitum Genus & non ex propriis scientiæ alicujus principiis

cipiis ratiocinatur, sed ex communibus ad opinionem, aliàs utitur libentiùs Syllogismo, aliàs Inductione, frequentius tamen Syllogismo, quia exercitatio Dialectica magis est Philosophorum, quàm Ineruditorum: Quæ etiam caussa est, quòd Exemplum, quod solum est ad singulare, Oratori relinquit, sicut & Enthymema, quod frequentius est ex signis particularib. & singularibus & ad singulare probandum adhibetur.

ARTICULUS I.

De quibus sit Syllogismus Dialecticus?

CONCLUSIO. *Est de iis, quæ in disputatione aut Disceptationem cadere possunt, quæ etiam dicuntur Problemata Dialectica.* Est enim *Problema*, quæstio, de qua vel in neutram partem sentiunt homines, aut II. Sapientes aliter sentiunt ac vulgus, ut, an Beatitudo sit in divitiis nec ne? aut III. Sapientes inter se discordant, ut, an principium Venarum sit Cor. aut IV. vulgares inter se discordant. Debent enim ea, de quibus est quæstio *Dialectica*, habere aliquam ambiguitatem: dubitare namque, alba an atra sit nix, & similia, hominis est vel non sani, vel cæci, aut alio sensu capti, vel denique ignorantis vocabula. Et qui ambigunt, & in quæstionem vocant, *Num Deum oporteat colere, Parentes diligere nec ne?* poena indigent, non ratione. Oportet igitur illud solum *Problema* in quæstionem vocare, de quo dubitare quispiam possit egens rationis.

Porro; ut pingui Minervâ dividamus *Problemata Dialectica*, ea sunt in quadruplici differentia, sicut & propositiones: aut enim quæritur *Genus*, aut *Proprium*, aut *accidens*. Etenim, *differentia*, cū sit generalis, unà cum Genere est collocanda. Et quia *proprium* aliud est, quod significat quid res sit, aliud verò non ita significat, prius dicetur *Definitio*, hæc enim est oratio, quæ significat quid res sit. Et ad *Definitionem* revocatur, cū

loco obscuri, clarius nomē ponitur, ut honestum est id, quod decet. II. ad *Definitionem* refertur, cū quæritur, an aliquid sit idem an diversum. *Proprium* verò, quod non significat quidditatem, communi nomine *proprium* appellatur, inest soli & cum re reciprocatur, ut Grammaticæ capax, proprium est hominis. Potest aliquando aliquid esse proprium, *comparativè*, ut bipes proprium hominis comparando ad equum & canem.

Genus verò est, quod pluribus & differentibus specie attribuitur in quæstione quid est, de quo alibi.

Accidens autem est, quod nihil horum est, nempe nec Genus, nec Definitio, nec proprium, inest autem rei. Vel potius, quod uni & eidem potest inesse & non inesse. Cū igitur quæritur, est ne animal genus hominis nec ne? *problema generis* est. Erit autem propositio, si non utraque contradictionis pars sumitur, sed altera, ut est ne animal genus hominis? hîc solūm quæritur, utrum animal sit genus hominis, non verò, an non sit. causa est, quia ex propositione ratiocinaturus, indiget solūm alterâ contradictionis parte. *Problema Definitionis* est, ut, Estne animal pedestre bipes, definitio hominis nec ne? *Problema accidentis*, ut, Estne ridere accidens hominis nec ne?

ARTICULUS II.

An non sint plura Genera problematum Dialecticorum, quàm supra exposita?

CONCLUSIO. *Non sunt plura.* Cujus rei fides est, Primò per Inductionem: si quis enim consideret singulas propositiones & problemata, semper videbit aut ex *Definitione*, aut ex *proprio*, aut ex *Genere*, aut ex *accidente* sumpta esse. Nam primò; quæ-

quærere, an aliquid sit idem an diversum, ad problemata definitionis pertinet. Quæ enim habent eandem Methodum vel confirmandi vel confutandi, ad idem genus problematis referuntur. An verò aliquid sit idem an diversum, ex Methodo definitiva probatur, vel saltem confutatur. si enim probatum est, aliquid esse definitionem, probatum etiam est, esse Idem, saltem specie & essentiâ, ac si probatum est, non esse Idem, probatum etiam est, non esse definitionem.

II. Quærere, utrum aliquid in eodem Genere cum altero sit, an diverso, ad *Problema Generis* refertur, quia per eandem methodum, probatur, vel confutatur aliquid esse hujus & illius Genus, per quam probatur esse hujus.

III. Quærere, quonam pertineant mutuæ rerum collationes & comparationes quocunque modo ab accidente ductæ, dicitur, pertinere similia problemata ad Methodum accidentis. ut si quæritur, Utrum honestum an utile sit magis eligendum, & utrum Jucundior sit vita quæ est secundum Virtutem, an quæ secundum voluptatem? in his enim & similib. quæritur, cui prædicatum magis accidat.

IV. Quærere, an aliquid sit substantia, an Quantum, an quale, &c. est quærere an substantia, an quantum sit eius summum Genus.

V. Quærere, an hoc illi insit, est quærere, an hoc illi accidat, & sic omnia problemata, in quibus nec quæritur *Genus*, nec *definitio*, nec *proprium*, referuntur ad problema accidentis. Et quoniam in singulis scientiis sunt multa, de quibus ejusmodi scientiarum professores non conveniunt, vera ne sint, nec ne, ea etiam à *Dialectico* tractari possunt & quæri ac disputari: Aliiter tamen, quàm ab illarum scientiarum tractatorib.; isti enim talia contemplantur ex propriis illius scientiæ principiis, ex quibus fortè quod attinet ad rem, demonstrari possunt, vel etiam ostendi, quòd falsa sint & impossibilia, (plerumque enim con-

tingit, quædam non apparere vera an falsa sint, quia non sumitur primum medium & prima causa, ut fieri oporteret juxta regulas demonstrativas) dummodo sint aliàs necessaria vel impossibilia.

At verò *Dialecticus* de his omnibus disputat, non ex propriis principiis, sed ex quibusdam communibus, quæ fortè & ad confirmandum & ad refutandum valeant. Ex communibus inquam, ut à simili, à contrario, à Conjugatis, &c.

Ut igitur Concludam; *Problema Dialecticum* est, de quo aut neutram in partem sentiunt homines; aut multi contrà ac sapientes; aut sapientes contrà ac multi, aut utrique dissentunt ipsi inter se, ac si neque genus nec definitio nec proprium quæritur, refertur ad problema accidentis, & eadem methodo confirmatur vel refutatur, de qua Methodo infra.

Porro; quorundam ejusmodi problematum cognitio, utilis est ad eligendum vel fugiendum, veluti, *Utrum voluptas sit bonum nec ne?* Quorundam verò ad cognoscendum duntaxat, veluti olim apud Philosophos, *utrum mundus sit æternus nec ne?* Quædam autem per se ad neutrum horum valent, ad eorum tamen aliqua conferunt: multa enim sunt, quæ nolumus suū ipsorum causâ nota facere, sed aliorum causâ, ut per hæc aliud quiddam notum faciamus, ut *sit ne eadem contrariorum scientia nec ne?* & similia Logica problemata.

Demum; ad *Problemata* etiam pertinent sententiæ nobilium Philosophorum aliàs admirabiles & Paradoxæ. veluti, *Non posse contradici*, ut dicebat Antisthenes, aut *omnia moveri*, ut Heraclitus. aut *ens esse unum*, ut Melissus. aut *nihil percipi*, aut *comprehendi posse*, ut Academici, aut *In motu Cælorum & astrorum esse concentum Musicum*, ut Pythagoras. *Omnia esse sibi mutuò immista*, ut Anaxagoras; *In Phalaridis tauro justum esse beatum*, ut Stoici. Curare autem quid quisque dixerit, non est sapientis, quidam enim instar insanientium locuti sunt, aut pecorum, ut Epicurus, aut

rus, aut fabulantur, ut Poëte de Tartaro. Hujusmodi sententia nobilis Philosophi dicitur *Thesis*, postea tamen consuetudo obtinuit, ut quodvis *problema* diceretur *Thesis*, & hodie quoque sententias ad disputandum, propositas appellamus *Theses*. Quanquam hodie de *Thesibus*, non tam *Dialecticè*, quàm Analyticè seu ex propriis disputare solemus, nec tam ad indagandam veritatem proponuntur *Theses*, quàm ad faciendum periculum de respondentis eruditione in aliqua scientia. Atque ideo respondens ponit sententias ex aliqua determinata scientia. Unde qui contrà disputant, non interrogant, sed sumunt principia quædam ex illa scientia, quam respondens profitetur se scire. Quanquam non rarò contingit opponi etiam ex communibus & *Dialecticè*, cum totum fiat explorandi gratiâ, quod aliàs est officium *Pirastices*, quæ vel est pars, vel cognata *Dialecticæ*. sed hæc hætenus.

ARTICULUS III.

An non sint pauciora Problemata Dialectica?

CONCLUSIO. *Non sunt pauciora quàm quatuor suprà exposita.* Ostensum est, antea, non esse plura, quod etiam hinc constat. Quod enim attribuitur, vel recipitur cum re, vel non recipitur. Si recipitur, erit *definitio*, si etiam, significat quidditatem. Si autem non significat quidditatem, est *proprium*. Quod si non recipitur, aut est aliquid ex iis, quæ dicuntur in definitione subjecti, estque *genus* vel *differentia*; aliàs verò erit *accidens*. Videri autem alicui posset esse pauciora, & posse omnia revocari ad Methodum *definitivam*, quia etiam, in Methodo, quâ probandum, est aliquid esse *Definitionem*, probandum, etiam, est inesse, quod

fit in *accidente*, & probato quòd non inest, probatum etiam est, non esse *definitionem*, & probato non inesse soli, probatum rursus est, non inesse ut *definitionem*, & probato non inesse ut quid, probatum est neque esse *Genus*, neque *definitionem*.

Verùm; ista, non ostendunt, unam in omnibus problematis methodum inveniendam esse. Nam primò; quamvis cæteris everfis evertatur definitio (si quid enim non inest, aut non inest soli, aut non est, ut Quid, tum neque est *Definitio*) tamen non statim cæteris probatis probata est *definitio*, potest enim inesse & soli inesse, & tamen non inesse, ut definitio, nam hæc insuper significat quidditatem.

II. Eiusmodi methodus universalis ad omnia quatuor *problemata*, non est facilis inventu. III. Etiam si inveniretur, esset obscura & inutilis ad propositam tractationem, quia nimis remota & communis; facilius autem & clarius est, ex cuiusque problematis propria methodo differere.

COMMENTATIO II.

DE PARANDA PROPOSITIONUM

copia universim.

UT se habent Principia ad Demonstrationem, ita Propositiones ad Dialecticè disputandum. Quare, qui abundat *propositionibus*, abundat etiam copiâ Syllogismorum & Inductionum. Ad hanc abundantiam sunt quatuor Instrumenta. I. Sumere *propositiones*. II. Posse distinguere quot modis quidque dicatur. III. Differentias invenire. IV. Considerare similitudines. Et hæc sunt generalia Instrumenta. ut autem sit copia pro singulis problematis in specie, infra Loci monstrabuntur

strabuntur, ex quibus inveniamus *propositiones*.

ARTICULUS I

Unde & quomodo fumendæ sint Propositiones

CONCLUSIO. *Definitio propositionis Dialecticæ, indicat, unde & quomodo fumendæ sint propositiones Dialecticæ.* Sic enim definitur *Propositio Dialectica*: Interrogatio Probabilis aut omnibus aut vulgo seu plerisque, aut sapientibus: & his vel omnibus vel plurimis, vel nobilissimis, dummodo à communi opinione non abhorreat. Dicitur autem *Interrogatio*; nam ut constat ex I. Pr. c. I. *propositiones Demonstrativæ*, debent esse simpliciter, & secundum naturam notiores, at *propositiones Dialecticæ* satis est, si quoad nos aut secundum multorum opinionem, veræ sunt, & propterea *propositio demonstrativa* est sumptio alterius partis contradictionis (nam qui demonstrat, non interrogat, sed sumit) *Dialectica* autem, *propositio* est interrogatio Contradictionis. Demonstrator certè non relinquit optionem, quia ex veris ratiocinatur, non potest autem utraq; contradictionis pars esse vera: sed *Dialecticus* interrogat, & ponit in arbitrio respondentis, an illam contradictionis partem concedat, quia utraque pars potest esse probabilis, & sic *Dialecticus* percontatur. Hodie verò non interrogamus in nostris disputationibus, sed ponimus, & argumentans integrum proponit Syllogismum, & audit, quid neget, atque respondens; Cumque iste aliquid negaverit, mox id ipsum cogitur probare adversarius, non habitâ ratione primi problematis. Antiqui autem interrogabant, & interrogando eliciebant, ac tandem

tandem concludebant; Cùmque aliquid in decursu negaretur, non illud ipsum probabant semper, sed aliâ viâ tentabant *Problema* propositum, vel austruere, vel evertere, & sic ad idem *Problema* fiebant plures ratiocinationes.

Neque verò istud sine utilitate, aut abs re, cupiebant enim ejusmodi congressibus veritatem invenire, non autem, obtinere victoriam, seu periculum facere de profectu respondentis, quamvis & hoc aliquando facerent, tùm propter quorundam arrogantiam, tum propter Sophistarum importunitates. Inde etiam est, quòd veterum disputationes magis fuerint *Dialecticæ*, nostræ autem soleant esse ex particularibus scientiis, ut ex Physica vel Metaphysica. Et quoniam principia scientiarum sunt determinata, nos non facile interrogamus, & vitium est, non concessâ propositione ad aliud & aliud argumentum transire. Ex quo etiam contingit, quòd in nostris disputationibus, facile ad aliena delabimur, quia cogimur probare, quod negatum est. Sed de hac differentia, iterum infra.

Porrò; ex definitione *propositionis Dialecticæ* constat, quæ & quales & unde sumendæ sint propositiones. Nam dictum est, quòd *propositio Dialectica* sit interrogatio probabilis aut omnibus, & sic oportet seligere omnium opiniones; aut pluribus, & sic eligendæ sunt opiniones plurimorum; aut sapientibus, & sic eligendæ sunt opiniones sapientum, & his vel omnibus, vel plurimis, vel nobilissimis, & sic semper eligendæ sunt opiniones, quæ vel multitudini vel sapientibus probabiles sunt.

Secundò; eligendæ sunt opiniones, quæ secundum aliquam artem videntur, ut quæ secundum medicinam, nam ut dicitur, Cuilibet in arte sua credendum. Sunt autem Tertiò *propositiones Dialecticæ* etiam, quæ sunt probabilibus similia. Et rursus Quartò, quæ sunt probabilibus contraria per contradictionem

ditionem proposita, ut probabile est, oportere de amicis bene mereri, huic contrarium est, oportere de amicis male mereri, & hoc si proferatur cum negatione seu per contradictionem, sic, Non oportet de amicis male mereri, probabile est. Hujusmodi verò *propositiones* colligendæ sunt non solum ex vivis disputationibus, sed etiam ex scriptis. Atque ut magis in promptu habeantur, facienda est in ejusmodi annotatione quædam divisio, ut separatim ponantur, quæ ad naturam; separatim quæ ad mores; & separatim quæ ad rationem differendi pertinent: Et rursus, ex naturalibus, separatim quæ ad animal, separatim quæ ad elementa; & sic de cæteris. Huc referri potest, quod docet Arist. 1. Pr. c. 28 Oportet, inquit, *propositiones ad quamque rem pertinentes accipere, ut principio supponatur res ipsa, de qua agitur, Nec non Definitiones, & quæcunque sunt eius rei propria: Deinde quæ rei Consequentia sunt, & ea, quibus ipsa res consequens est, seu Antecedentia. Distinguenda sunt etiam consequentia, quænam in questione quid est, quænt propria, quæ ut accidentia attribuantur; & horum quænam secundum veritatem, quæ secundum opinionem. Nam quò maior horum copia alicui suppetit, eò expeditius propositum concludet, & quò veriora fuerint, eò magis demonstrabit. Et c. 30. Oportet quovis problemate proposito colligere, quæ insunt, & quæ subjiciuntur, horumq; maximam copiam habere, atq; hac per tres terminos considerare, hoc modo, si evertatur; illo, si astruatur: & veritatis quidem causâ ex iis ratiocinari, quæ verè inesse describuntur; ob Dialecticos autem Syllogismos, ex propositionibus probabilibus seu secundum opinionem. Et paullo post: Circa singulas res oportet eligere, ut de bono vel scientia. Propria verò principia in quaq; scientia permulta sunt, idcirco Experientia proprium cujusq; principia tradere.*

Hæc cum summo studio facerent antiqui, ætatem suam non in puerilibus quæstiunculis & distinctiunculis consumpserunt, sed naturam rerum secuti, solida & succi plena nobis reliquerunt.

Porrò; his documentis quadamtenus insistant, qui *Animadversaria*, seu *Locos communes* conscribunt, ut de quaque re habeant in promptu differendi copiã, & ut faciliùs inveniant, quod volunt, ad Alphabeti litteras genera reducant, & quidam adeo sunt industrii, ut non priùs librum aliquem, ad legendum, quàm calamum ad excerpendum in manus sumant; qua in re delectus & iudicium adhiberi debet, alioqui vanus & infinitus erit labor; ea maximè excerpenda, quæ in aliquo genere excellunt, nec passim occurrunt, aut non est facilis reditus ad librum.

Potest etiam lectus & probè intellectus Author redigi in Compendium: & pro exercitio memoriæ non parum prodest, id ipsum præstare ex memoria præteritæ lectionis. Non lectum verò, aut non probè intellectum Authorem in Compendium redigere, fortasse parum utilitatis habet, præter negotium. Aliena quoque seu ab aliis facta Compendia, non ita profunt, sicut fortè ipsis Epitomaestis, & plerumque qui cōtrahit, ea servat, quæ sibi maximè utilia & necessaria sunt, neglectis sæpè iis, quæ utiliora & magis necessaria forent, aut saltem pro cognoscenda authoris mente aut constitutione rei, apprimè adjumento essent. Et propterea, Authores non semper æquo animo accipiunt, si alius quispiam eorum partus & meditationes in Compendium redigat. Illud tamen negari non potest, quin Compendia serviant occupatis & festinantibus, ac rudem quandam cognitionem quærentibus.

ARTICULUS II.

Vnde intelligatur aliquid multis specie
modis dici?

CONCLUSIO. *Ex iis, quæ paullo post discemus.* Dictum fuit
suprà,

suprà, quatuor esse Instrumenta, per quæ nobis suppetat copia Syllogismorum & Inductionum: primum erat, sumere propositiones, de quo præcedenti art. alterum, posse distinguere, quot modis quidque dicatur. Nam primò; qui hoc potest, potest etiam commodè respondere & solve. II. potest propter multitudinem significationum, habere plures propositiones, non quòd *Dialectici* sit, ex æquivocatione decipere, vel ex instituto rem ipsam relinquere, sed quòd, quando ambiguitas & æquivocatio est obscura, licet ex ea probabiliter differere. Ut ergo aliquis comparet facultatem distinguendi, an quid multis & quibus modis dicatur, respicere debet ad sequentia.

Primò; ad *Contrarium*. Nam si contrarium multis modis dicitur, tum & ipsum, & multò magis si contrarium multis nominibus dicitur. Ex hoc intelligimus, quòd Acutū non uno modo, sed pluribus dicitur, Nam acutum habet multa contraria, quæ non solū specie sed & nominibus differunt.

Acuto in voce, seu acutæ voci contrarium est grave, acuto autem in magnitudine, seu magnitudini acutæ ut sic, contrarium est obtusum. Cūque acutum sit utrique contrarium, aliud erit specie acutum, quod opponitur gravi, aliud quod obtuso. Interdum contraria non differunt nominibus, ut vox candida dicitur, & color candidus, sed statim apparet differentia. Huc pertinet, si alicui partim est aliquid contrarium, partim non, quia erit multiplex. Huc itidem pertinet, si cōtradietorium multis modis dicitur, quemadmodū Non videre dicitur multis modis; quia non videre, vel est nō habere visum, & sic lapis nō videt, vel est non uti facultate videndi, qua ratione dormiens non videt. Ergo etiam *videre* dicitur multis modis, aut enim, est habere facultatem videndi,

videndi, quam dormiens quoque habet, vel est uti facultate. Nec minùs hoc contingit in privativè & relativè oppositis, ut si unum illorum dicitur non uno modo, tum & alterum. Itaq; ut uno verbo dicam, respicere ad oppositum, præstat facultatem distinguendi an aliquid multis dicatur modis. In disputatione aut non solum oportet dicere, aliquid dici pluribus modis, sed ostendere quoque & applicare, quibus modis dicatur, aliter enim color dicitur sanus, aliter medicina, aliter animal. nam hoc per se & primò dicitur sanum, alia verò, quia significat vel efficiunt sanitatem. ita etiam videre dicitur pluribus modis, scilicet vel actu vel potentiâ. Ita in similibus. Hoc igitur explicandum est, nam cujusvis est dicere, aliquid dici pluribus modis, sed non nisi periti id ipsum explicare.

II. Ad facultatem distinguendi, respicere oportet, ad *Casus*. Nam si nomen dicitur non uno modo, tum & casus ab eo ductus; & si casus, tum & nomen. *Casus* autem dicuntur variæ commutationes aut terminationes alicujus nominis aut verbi, ut Justum, justè; si ergò justum multis modis dicitur, tunc & justè, & si hoc, tum & justum, & si sentire multis modis dicitur, tum & sensus, & si tangere multis modis, tum & tactus; & si salubre, tum & salubriter.

III. Respicere ad *Categorias*. An scilicet sub eodem nomine, sint in eadem Categoria, aut habeant differentias diversarum Categoriarum. Nam si qua non sunt in eadem Categoria, manifestum est nomen illis commune non eadem ratione utrique convenire, ut bonum in cibis, idem est quod effectivum sanitatis; & bonus cibus, qui natus est facere aut conservare sanitatem: at verò bonum in anima, est qualem esse, utpote temperatum aut justum. Et bonum in occasione, pertinet ad Quando, bonum namq; est, quod fit in tempore. Sepè etiam Bonum est Quantum, ut moderatum; sic etiam Habere interdum est idem quod aliquo modo affectum esse, maximè

maximè apud Græcos, habere virtutem, qua ratione Habere ponitur in Qualitate: interdum Habere est indutum esse, estque aliud prædicamentum. Ergo Habere & bonum multis modis dicuntur. Similiter; Ens modò est substantia, modò Quantitas. modò alterius Categoriæ. Quare Ens dicitur pluribus modis. Quod etsi hîc solum exempli causâ affertur, tamen valet aliquid contra eos, qui pugnaciter contendunt Ens esse Univocum.

IV. Utile est respicere ad *Definitionem Compositi*, ut respicere ad definitionem eorum v. g. quæ acuta dicuntur, ut acutæ vocis, & acuti ensis. Nam acuta vox est, quæ celerem sonum facit, acutus ensis, qui acutum angulum habet, seu qui citò ferit, ergò aliter vox, aliter ensis dicitur acutus. Similiter homo dicitur Durus, à quo rogando nihil possumus impetrare, ferrum autem dicitur, quod non cedit.

V. Videndum est, an non possint conferri ex *majori* aut *similitudine*, ut, si unum non potest dici magis tale sub aliquo nomine, quod alioqui de aliis dicitur cum Magis. ut acutum, de multis dicitur sub comparatione Majoris, quædam enim sunt alia aliis acutiora, ut manifestum est. attamen vox non dicitur acutior quàm sapor, nec contra: ergo sapor non est ea ratione acutus qua vox, quia sub nomine acuti non possunt conferri, ut unum sit magis.

Item ex similitudine conferri non possunt, quæ cum eodem nomine dicantur, tamen similia dici non possunt: ut vox & vestimentum sunt candida, non tamen vel illa huic, vel hoc illi dicitur simile. Itaque candidum est Homonymum seu æquivocum, non minùs atque acutum. quia ut ait Arist. *omne synonymum est comparabile, quia vel similiter dicitur, vel alterum magis altero*, quasi diceret, omne synonymum seu univocum est, comparabile vel secundum similitudinem, vel secundum majus & minus.

Ad hæc igitur & similia, si quis respexerit, facile deprehēdet, an multis modis dicatur, & sic habebit in promptu disputare & respondere: disputare quidem, si ad alteram significationem Syllogismum dirigat; quanquam non est *Dialectici*, velle alterum paralogismo fallere, hoc potius *Sophisticum* est, nisi fortè non suppetat alia disputandi via. *Omnino hoc vitare Dialectici debent*, ait Aristoteles, *ne adversus nomen disputent, nisi quis nequeat aliter de re proposita differere*. Vel etiam, cum ambiguitas vocis admodum obscura est & latet: tum enim propositio in utroque sensu probabilitatem habet. Ac propterea eruditi quoque interdum ex æquivoco disputant, cum vox apud multos aut plerosque synonyma est, quã tamen argumentans, sive ex aliqua ratione sive ex autoritate classica, habet pro æquivoca.

Respondere etiam paratus erit tali facultate distinguendi instructus, quia sciens, quot modis aliquid dicatur, non facile circumvenietur æquivocatione, nec patietur alterum adversus nomen differere.

Porro; in distinguendo, quot modis aliquid dicatur, non solum ostendi debet, hoc aut illo modo dici, sed etiam, ut suprâ diximus, oportet rationes eorum explicare.

ARTICULUS III.

An ad copiam Propositionum & ratiocinationum, faciat similitudinum & differentiarum inventio?

CONCLUSIO. *Utrarumvis inventio, facit ad copiam Propositionum &*

um & ratiocinationum. Differentias insuper invenire utile est ad Syllogismos, quibus concluditur, an aliquid sit idem, an diversum: item ad Definitiones, ut notum est. Similitudinis autem inventio & contemplatio, utilis est tùm ad Inductiones, tùm ad Syllogismos ex hypothese, tum demum ad Definitiones. Et quidem ad Inductiones, quia Inductiones facimus, colligendo Universale ex multis similibus particularibus. Ad Syllogismos verò ex hypothese (jam intelligitur ex Analyt. qui dicantur apud Aristot. Hypothetici, qui scilicet non directè concludunt, quod quæritur, sed ex confessione adversarii) eò quòd factâ hypothese, si ita sit in uno similium, esse etiam in cæteris, si de uno concludimus, etiam de cæteris conclusisse videmur, ut si de visu probavimus indigere medio, etiam de auditu (ut qui cum visu similitudinem seu proportionem habet) ex hypothese probavimus. Tandem ad Definitiones, quia similia habent aliquid commune, quod solet esse Genus.

Ad copiam verò *propositionum*, similitudinis & differentie inventio prodest, primò; quia quod dicitur de uno similium, de altero quoque dici videtur, & similibus similia conveniunt, & qui de uno similium abundat propositionibus, de altero quoque abundare videtur, præsertim, quâ similia sunt.

Secundò; qui potest differentias invenire, potest etiam facile excipere, & ut dicitur, dare instantiam.

Cæterùm; in quærenda similitudine sic oportet se gerere, Primò; convenit maximè in iis exerceri, quæ longissimè inter se distant, ut quid simile habeant bonum, & malum. Secundò, similitudo consideranda est in iis, quæ sunt in diversis generibus, per particulam Ad vel In. Ut se habet sensus ad sensibile, ita scientia ad scibile. Ut vi-

Ut visus est in oculo, ita mens in anima. Ut tranquillitas in mari, ita serenitas in aëre, utrumque enim est quies.

Quoad differentias, oportet eas quærere inter ea, quæ sunt in eodem genere, ut quid intersit inter Justitiam & fortitudinem, & universim inter illa, inter quæ non est magna distantia. Et quamvis sæpè, inter aliqua non sit similitudo essentialis aut secundum rem, est tamen similitudo per comparisonem, seu similitudo Relationum. Quare vel oportet unam rem conferre alteri, vel duas comparare cum aliquo tertio, vel duo cum duobus, ut scientiam cum scibili, & sensum cum sensibili, nam ex hac duplici comparisone seu duorum cum duobus, nascitur quædam similitudo seu proportio inter sensum & scientiam, prout scilicet ita comparantur cum aliis duobus.

Quomodo autem possimus venari differentias, ut vocant, *constitutivas* seu essentielles, colligere est ex methodo investigandi definitionem, omnis enim definitio constat ex differentia. quomodo autem *divisivas*, intelligendum est ex methodo dividendi. Vide 2. Post.

CAPUT II. DE CONFIRMANDI ET REFUTANDI LOCIS.

COMMENTATIO I. De Problemate Accidentis.

Quatuor esse genera problematum Dialecticorum, supra ostensum est. Inter hæc ordine perfectionis ultimum est *problema*

problema accidentis; attamen ordine doctrinæ est quodammodo primum, & quadantenus etiam ordine naturæ. Nam prius est inesse, quàm soli aut omni inesse, & facilius probatur aliquid alicui inesse, quàm inesse ut genus, vel definitionem, vel proprium. Hinc est, cùm antea universim ostenderimus, quæ & quales propositiones sumendæ sint, nunc sigillatim, sit dicendum, unde sumendæ & formandæ sint propositiones pro singulis problematis, à *problemate accidentis* incipere volumus. Est autem *problema accidentis*, omne, in quo nec genus, nec definitio, nec proprium quæritur.

ARTICULUS I.

An sint aliqui Loci Argumentorum?

CONCLUSIO. *Sunt certi argumentorum loci.* Cùm in scientiis pro qualibet quæstione & conclusione, sint determinata principia, non sunt loci, unde inveniantur argumenta, seu principia: sed si hæc latent, inveniuntur inductione tanquam instrumento. At, quia *Dialectica*, non habet determinatas conclusiones, & æquè ad refutandum valet, atque ad confirmandum, non habet ea determinata principia, sed supeditat locos, ex quibus, adhibitâ industriâ, inveniamus argumenta, sive ad refellendum, sive ad confirmandum.

Atque idcirco *Locus* dicitur *sedes argumenti*, per quamdam Metaphoram, ut enim earum rerum inquit Cic. in Top. quæ abscondita sunt, demonstrato & notato loco, facilis inventio est, sic cùm pervestigare argumentum aliquod volumus, Locos nosse debemus, sic enim appellata ab Arist. sunt hæc, quasi sedes, è quibus argumenta promittuntur: Itaque licet definire Locum, argumenti sedem. Hæc ille. Ex quibus cernitur Analogia. Differentia autem est, quòd argumenta in his locis non continentur quasi corporaliter, sed quasi admonendo, quia observati admonent quærentis animum,

D quomo-

quomodo possit *problema* propositum confirmare vel refellere, præsertim accedente arte, quæ ostendat, quid in quolibet loco observari debeat, ut facile inde argumentum trahatur.

Unde etiam Boëtius dixit, *locum esse id, unde ad propositam questionem conveniens trahitur argumentum.*

Dividere solent *Locum* in *Maximam*, & *Differentiam maximam*. Illam, inquiunt, esse propositionem per se notam, quæ aliis fidem subministret, ut *Cui non convenit Definitio, nec definitum convenit.*

Differentia Maximarum, inquiunt, est receptaculum plurimum maximarum, ut *Locus Definitionis*, plures continet maximas, ut etiam hanc:

Cui definitio convenit, & definitum.

& plures alias. Atque hoc receptaculum inquiunt, est habitudo Definitionis ad definitum. Addunt insuper, Aristot. fuisse inventorem *Maximarum*, sed locos posterioris generis, scilicet *Differentias Maximarum* alios post illum Philosophos invenisse, & artificiosius tradidisse.

Verum; quidquid sit, arbitror ego Aristotelem si non subtilius, certè longè utiliùs & accommodatiùs ad usum, locos tractasse. Nec verò subtilitas in his rebus quærenda est, quare ipsemet Aristot. initio professus est. *De his rebus, inquit, non cepimus consilium exquisitam tractationem afferendi, sed quatenus typo hac percurrere volumus, putantes omnino sufficere secundum propositam methodum, si horum unumquodque possit quomodocunque notum fieri.* Hæc ille, non sine ratione, nam quæ ad usum referuntur, & multum in industria & conjecturis posita sunt, nec debent, nec possunt utiliter exquisitè tractari, & stylo

stylo Metaphyfico. Unde etiam inutile est quærere, an *locus definitionis* sit ipsa definitio, an respectus, an nescio, quid.

Præterea; *Maxime* non sunt *locus*, sed sunt quædam propositiones per se notæ, & potius principia seu ipsa argumenta, ut

Cui convenit definitio, convenit definitum;
non est *locus*, sed est ipsum argumentum, & in Syllogismo fit major. *Locus* autem non est ipsum argumentum. Et aliàs, Principia & axiomata essent, *locus*, quod & falsum est, & si quo modo verum esset, tamen valdè improprie sic loqueremur.

Tertiò; etiamsi dicatur,

Cui convenit definitio, convenit definitum.

tamen hoc potius est ratio, cur ex definitione, sumi possit argumentum. Nondum verò ostenditur via quærendi, nisi dicatur sic vel simili modo: *Ut probes aliquid alicui inesse, videndum est, an definitio insit, si enim inest, tum & definitum, &c.* hoc jam est docere & ostendere, quomodo ex definitione, promendum sit argumentum. Et sic Aristot. *locos* tractat, nempe non proponens ipsas nudè propositiones, seu ut vocant, *Maximas*, sed viam monstrans. Et apud ipsum, quæ aliis sunt *maxime*, sunt tantum quædam rationes, cur ex tali *loco* sumi possit argumentum. Cujusmodi sunt similes, ut alii vocant, *Maxime*;

Sublatis partibus subjectis, tollitur totum.

Posito antecedente, necesse est poni Consequens.

Qualia sunt circumstantia, talem verisimile est esse rem quam circumstant.

Quod valet in uno similitum, valet in ceteris.

Hujusmodi & similes *Maxima*, non tam sunt Loci, quàm ipsæ propositiones, & quare ex loco definitionis possumus probare inesse (eadem est ratio reliquorum) causa est, quia *Cui convenit definitio, convenit definitum*; & cur ex loco antecedentium, causa est, quia

Posito antecedente, ponitur consequens.

& cur ex loco similitum, causa est, quia, *Quod valet in uno similitum, valet in ceteris.*

Sed ad quid respicere oporteat, ut occurrat argumentum, non docent hæ *Maximæ*, nisi valdè obscurè. Docet verò Arist. qui simul instruit, quid observare debeamus, quo observato tanquam moniti, inveniamus argumentum, ut ex tex. conspicuum est.

Demùm; quas vocant *Differentias Maximarum*, non tam locus & receptaculum sunt argumentorum, (quod hîc quæritur) quàm propositionum & maximarum seu Axiomatum. Possunt enim *Maxima* distribui in certas Classes, quas licet appellare *Differentias Maximarum*, sed non sunt loci, quatenus continent *Maximas*, sed quatenus, methodo adhibitâ ab Aristot. traditâ, possunt subministrare Argumenta.

Quid, quòd usus locorum longè sit fusior, quàm significetur ejusmodi *Maximis*? At ista hætenus.

ARTICULUS II.

An sint aliqui universales Loci cuivis problemati utiles?

CONCLUSIO. *Sunt aliqui.* Et quidam enumerant viginti Locos, sic,

1. *Descrî-*

Locum Definitionis, seu

1. Descriptionis.
2. Notationis,
3. Conjugationis,
4. Partium,
5. Totius,
6. Causarum,
7. Effectorum,
8. Antecedentium,
9. Consequentium,
10. Precurrentium,
11. Comitantium,
12. Subsequentium,
13. Similium,
14. Majorum,
15. Minorum,
16. Parium,
17. Dissimilium,
18. Oppositorum,
19. Repugnantium,
20. *Authoritatis divinae & humanae.*

Verum, *Authoritas* non est Locus sed argumentum, & extra Theologiam imbecilla est, & est potius propositio probabilis, eo modo, quo suprà dictum, sententiam alicujus nobilis Philosophi, quæ etiam Thesis dicitur, pertinere ad propositionem probabilem. Deinde; *Adjuncta* divisa in *precurentia*, *comitantia*, *subsequentia*, non ad *Dialecticum*, sed ad Oratorem pertinent; sunt enim quædam circumstantiæ singularium, quorum non Philosophus, cui vicinus est *Dialecticus*, sed Orator rationem habet, & potissimum, ostendunt factum ne sit nec ne?

Locus *descriptionis* quoad usum non benè distinguitur à definitionis loco, sicut nec locus *Oppositorum & repugantium*.

Locus etiam *causarum & effectorum* non tam est locus Dialecticus, quàm Analyticus & Demonstrativus, quem unicuique demonstrator habet.

Itaque alii pauciores enumerant, sed & ipsi adiungunt Oratorios, aut minùs ad usum Dialecticum.

Aristoteles nusquam ita separatim recensuit *Locos*: neque id sine ratione, tum quia singuli ferè *loci* aliter & aliter in usum veniunt in singulis *problematis*, tum quia paucissimi sunt ita universales, ut universaliter tractari debeant. Voluit ergo Aristot. quia utilitas ita exigebat, singulos in singulis *problematis* explicare. Quemadmodum ob eandem causam, quamvis omnis ferè quæstio possit revocari ad definitivam quæstionem, non propterea una in omnibus universalis *Methodus* quærenda est, neque enim hoc facile est inventum, & si fuerit inventum, talis *Methodus* esset omnino obscura & inutilis ad propositam tractationem.

At si propria singulorum *Generum* *Methodus* explicatur, facile erit ex iis, quæ cujusque propria sunt, de re proposita differere, ait ipse 1. *Top.*

Quòd si tamen aliquis quærat, an ex Aristotele possimus colligere quosdã universaliores *locos*, Dicimus, si qui sint, esse maximè hos,

Et incipiendo à facilioribus & familiaribus,

1. *A Casibus & Conjugatis.*
2. *Ab Ortu & Interitu, & iis quæ efficiendi & corrumpendi vim habent.*
3. *A Comparatione.*
4. *A singularibus seu particularibus.*
5. *A Categoriis.*

6. *A Contrariis.*
7. *A Genere & Specie.*
8. *A Definitione.*

Qua autem Methodo inde sumantur argumenta, constabit ex singulis Problematis

ARTICULUS III.

Qui loci valeant ad refutandum & confirmandum Accidentis?

CONCLUSIO. Sunt ii, quos paullo post enarrabimus. qui sanè non solum valent ad *accidens* propriè dictum, sed etiam & multo magis ad probandum, aliquid inesse, quia hinc nomine *accidentis*, intelligitur omne, quod quæritur, insit nec ne? Sunt verò aliqui *Loci* magis ad refellendum, quàm ad confirmandum, aliqui è contrà, alii denique ad utrumque, de quibus jam dicemus.

Primus est (ut sequamur ordinem, quem antea servavimus in universali locorum designatione) respicere ad *Conjugata & Casus*. Dicuntur autem *conjugata*, quæ sunt hujusmodi, ut Justum & justa, cum Justitia; & fortia & fortis, cum fortitudine, scilicet plura nomina ejusdem Etymologiæ, aut saltem quoad rem sunt affinia & cognata, habent ve inter se habitudinem & relationem; Nam quæ vim efficiendi aut conservandi habent, sunt conjugata eorum, quorum sunt efficientia vel conservantia, ut sanitatis salubria.

Casus autem sunt, sicut apud Grammaticos ejusdem nominis variationes, vel etiam adverbia, justè, fortiter, salubriter: & *Casus* sunt quodammodo *Conjugata*, non autem omnia *Conjugata* sunt *Casus*, præsertim ea, quæ nomine differunt ut salubre & sanitas, quæ *Conjugata* sunt, sed *Casus* non sunt.

sunt. Itaque ad confirmandum videre oportet, An unum conjugatorum insit, tum & reliquum in erit, ut si fortiter agere laudabile est, fortis quoque laudandus est. ac si Philosophia cæteris artibus antestat, Philosophi quoque præferendi sunt.

Ad refutandum, si enim unum ex conjugatis non inest, tum neque reliquum; si vitium non amamus, neque vitiosum; &c.

II. Respicere oportet ad ea, quæ vim efficiendi, vel conservandi, vel corrumpendi habent.

Ratio verò est, quia, quæ efficiunt, vel conservant, vel corrumpunt, sunt quodammodo Cognata seu Coniugata cum iis, quæ efficiuntur, conservantur, vel corrumpuntur; dictum verò est supra, quòd quæ uni conjugatorum conveniunt, alteri quoque suo modo convenire verisimile est. Itaque si sanitas est bona, & expetenda, salubria quoque, cum sint sanitatis efficientia, vel conservantia, sunt expetenda. E contra, Quæ sunt bona, eorum interitus est malus, & corrumpentia quoque sunt mala, ut si pax est bona, quæ corrumpunt pacem sunt mala.

III. Respicere oportet ad similia, quia similibus verisimile est similia convenire, & rursus; si in similitudinem quopiam non ita res habet, tum neque in cæteris. Itaque; si est una scientia multarum rerum, verisimile est etiam esse unam opinionem multarum rerum: & si visum habere, est videre, tum verisimile est, auditum habere, esse audire. Si audire est aliquid recipere, non autem emittere, verisimile quoque est, videre esse recipere. Si furari, est malum, quid ni etiam detrahere?

Huc pertinent etiam comparationes secundum magis & minus. Nam primò; si cui magis videtur inesse, non inest. tum ne eadem quidem verisimile est, inesse, cui minus videtur inesse, ut, si beatitudo non est in honoribus. vel divitiis, multò minus in iis, quæ nobis cum bestiis communia sunt: Si Angeli æterni non sunt, multò minus cætera.

II. *Si cui minùs videtur inesse, inest, multò magis ei, verisimile est inesse, cui magis inesse videtur;* Si tactus fit per medium, multò magis reliqui sensus. Si Honor honestè appetitur, multò magis Virtus. Si erga extraneos indigos decet esse liberalem, multò magis erga amicos & propinquos.

III. *Ex parte prædicati, si quod magis videtur inesse, non inest, tum ne illud verisimile est inesse, quod minùs videtur inesse;* ut si Materia non est ens actu, multò minùs est substantia actu: & si in Cerebro non est sensus, multò minùs intelligentia; & si divitiæ non sunt simpliciter bonæ, multò minùs sunt beatitudo.

IV. *Si quod minùs videtur inesse, inest, eidem verisimile est, magis inesse, quod magis videtur.*

ut, si quid crescit, multò magis nutritur; & si dentibus inest sensus, multò magis vita; & si inimici diligendi, multò magis ferendi.

V. *Si alterum alteri, cui magis videtur inesse, non inest, tum nec reliquum reliquo.*

Si cor non est principium venarum, neque Cerebrum est principium nervorum.

VI. *Si alterum alteri, cui minùs videtur inesse, inest, tum & reliquum reliquo.*

In his ergo comparationibus, vel unum de duobus dicitur, ut in prima comparatione, beatitudo de divitiis, & iis quæ nobis cum brutis communia sunt; & æternitas de Angelis & reliquis præter Angelos, cum quibus reliqua comparantur in æternitate: similiter in secundo. Vel duo de uno dicuntur, ut in tertio loco, ens actu & substantia de materia, ad quam comparantur. Itemque sensus & intelligentia comparantur ad Cerebrum; & in quarto loco, sensus & vita comparantur ad dentes. Vel denique duo de duobus dicuntur, ut in quinto loco, principium venarum de corde, & principium nervorum, de cerebro. Itaque vel duo comparantur in u-

uno, vel duo ad unum vel duo ad duo. Et quemadmodum hoc fieri potest secundum magis & minus, ita etiam secundum paritatem, ita ut si unum duobus aequè vel insit vel non insit, id utrique vel neutri insit. Item, si duo uni aequè, vel insint, vel non insint, tum & reliquum vel inerit vel non inerit. Hac argumentandi ratione sæpissimè utimur, & solemus urgere, dicendo, esse paritatem rationem. Quia verò facilè aut negatur paritas rationis, aut ostenditur qualis qualis disparitas, plerumque ex tali argumentandi methodo, contentiones & clamores excitantur, dum alter pertinaciter pugnat & vociferatur esse paritatem, alter vehementiùs negat. Itaque hoc loco est utendum tanquam *Dialectico*, non ut *Demonstrativo*, neque laudandi sunt, qui vel in disputationibus vel scholis, omne probationis suæ robur in hoc loco collocant,

Quartus Locus est, à singularibus seu particularibus: videndum scilicet est, an alicui non insit, si omnibus inesse dixit: Quod enim inest omnibus, necesse est, ut nihil sit ex singularibus seu particularibus, cui non insit. Videndum est igitur, an alicui non insit, ut si oppositorum eandem scientiam esse dixit, considerandum est, an relativorum, contradictoriorum sit eadem scientia. Item, si omne animal respirare, dixit, videndum est, an Pisces respirent.

Facienda est verò divisio usque ad individua & ultima, ut in primo exemplo, an relatorum sit eadem scientia. & si hoc non statim apparet, oportet dividere Relata, & videre an dupli & dimidii sit eadem scientia, & sic deinceps.

Eadem est ratio, cum nulli inesse dixit, videndum est an alicui insit, ut si Nihil sciri dixit, videndum est, an aliquid sciatur, ut hoc ipsum Nihil sciri, sciri potest, si verum est, Nihil
sciri

sciri posse. Nec interest, an apertè omni aut nulli inesse dixerit, dummodo aliquid de altero affirmaverit vel negaverit, quia statim verisimile est, de omni aut nullo affirmasse vel negasse, si nihil adjecerit, ut qui Animam ignem esse dixit, censetur de omni anima id dixisse.

Cæterum; quemadmodum refutamus aut confirmamus dividendo subjectum, ut dividendo opposita, & si cui oppositorum generi non inest, colligimus falsum esse, quòd oppositorum sit eadem scientia; ita etiam prædicatum dividere possumus. Ita I. Phys. refutat Aristot. eos, qui dixerunt, Ens esse unum & non multa: quærit enim, qua unitate ens sit unum, an numero unum, an ratione, an nomine sicut indumentum & vestimentum! Quare, cum nec nomine, nec ratione, nec re sit unum, colligit eos dixisse falsum. Eadem methodo colligit alicubi, Movens & motum esse simul, nam, & alterans & alteratum, quod auget & augetur, quod fert & fertur, sunt simul. Valet ergo hic *locus* non solum ad refutandum, sed etiam ad confirmandum; si nimirum omnibus aut plerisque inest, aut concedendum est omnibus inesse, aut postulabitur objectio seu instantia, ut dicatur, cui non inest. Et quoad hanc partem, hic modus confirmandi non est dissimilis Inductioni, nisi quòd hîc satis est, cum multis inesse ostensum est, quia statim verisimile est inesse omnibus, nisi aliquid objiciatur, at cum est perfecta Inductio, non potest facillè aliquid objici.

Quintus locus est, videre an & in qua sit Categoria, necesse est enim ut quæ sunt propria illius Categoria, huic quoque convenient, quod sub tali Categoria comprehenditur; qui enim Animam, dicit Calorem, refutatur, quia Anima est substantia; & qui superficiem, & universum Mathematica

dicat esse substantias, refutatur, quia sunt in subiecto & in substantia.

Sextus locus est à Contrariis. Ac primò, considerandum est, an contrarium insit; si enim contrarium inest, tum hoc nō inest, quia contraria non simul eidem insunt. Si autem contrarium non inest, verisimile est hoc inesse, maximè, si non est facile dare medium.

Rursus videndum est, an contrarium contrario sit consequens: ut scire volens an fortitudo sit virtus, considerare debet, an contrarium fortitudini sit vitium. Est autem fortitudini contraria Ignavia, quæ est vitium, ergo fortitudo est virtus: & iterum ignavia est vitium, si fortitudo contraria, est virtus. Similiter, Opinio non est scientia, hanc enim sequitur rei necessitas, quæ enim scimus, aliter habere non possunt; at opinio de contingentibus.

Porro; hæc consecutio vel est *Directa*, vel *Inversa*. *Directa* in superioribus exemplis, nam fortitudinem consequitur virtus, & Ignaviam consequitur Vitium. Item sanitatem consequitur bona habitudo, & morbum mala habitudo. Similiter; in privativè oppositis, visum sequitur sensus, & cæcitatem privatio sensûs; & id quod movetur, sequitur esse in actu, quod verò quiescit, sequitur esse in potentia. Item in Relativè oppositis, contrarium contrario plerumque recto ordine est consequens, nam ex opposito subiecti relativi sequitur oppositum, ut si visus est sensus, tum visibile est sensibile, & si scientia est existimatio, scibile est existimabile. Verum non semper, non enim si Pater est bonus, filius malus: sicut nec in contrariis semper; non enim si bonam corporis habitudinem sequitur sanitas, malam habitudinem sequitur morbus; nec si Audacia est vitium, Ignavia est virtus; nec si nihil dare est vituperabile, omnia dare est laudabile.

Hæc igitur consecutio *directa* dicitur, cum ex opposito subje-

Subiecti, ut ex opposito fortitudinis, colligitur oppositum *predicati*, scilicet vituperabile, ut si fortitudo est laudabilis, Ignavia est vituperabilis.

Inversa autem *consecutio* dicitur, cum ex opposito *predicati* seu *consequentis*, colligitur oppositum *subiecti* seu *antecedentis*, ut si homo est, animal est, & si animal non est, homo non est. Quod semper valet in contradictoriis; at in cæteris oppositis non ita, ut antea indicatum est. Et hinc etiam apparet, non semper valere in contrariis: non enim si Motus est divisibilis & in tempore, Quies est indivisibilis & in instanti; demonstrat enim Aristot. utrumque esse divisibilem & in tempore.

Est igitur *locus Dialecticus*, non verò *Analyticus*, utilis tamen locus ad sententias, & redargutiones, quia multum accedit ad contradictionis principia: & valdè verisimile est contrarium ex contrario sequi, sicut ex contradictorio consequens, semper sequitur antecedentis contradictorium. Valdè etiam probabile est, & verisimile apparet, Contraria nec simul esse, nec simul non esse, sicuti contradictoria nunquam simul sunt, & nunquā simul non sunt: & propterea, Contradictionis principium est primum & universale principium, non solum refutandi & confirmandi, sed etiam Demonstrandi.

Septimus locus est à Genere & Specie: Considerare namque oportet, an accidat Generi, si enim non accidit Generi, tum neque speciei. Quia Genus comprehendit speciem. Item, an accidat speciei, Quod enim accidit speciei, accidit etiam Generi. Atque hic locus est cæteris non nihil accuratior: sicuti enim in Demonstratione medium & extrema sunt sibi mutuò in definitione, & proinde faciunt propositionem exactè necessariam; ita Genus est de essentia Speciei, & Species est pars generis, efficiunt idcirco propositionem quodammodo necessariam, quodammodo inquam, quia Genus latiùs patet Specie & species genere est angustior; in propositione autem exa-

Etè & demonstrativè necessaria, termini cum Medio conver-
tuntur & reciprocantur, ut notum ex Post. Anal.

Itaque, quæ consequuntur animal sanguineum, con-
sequuntur etiam animal, saltem indefinitè. & quæ non insunt
animali, nec sanguineo insunt. Eadem est ratio de cæteris.
Et quia, quibus *genus* attribuitur, etiam *speciem* aliquam attri-
bui necesse est, & quæcunque habent *genus*, vel de quibus *ge-
nus* denominativè prædicatur, etiam *speciem*, aliquam habe-
re necesse est, vel denominativè aliquam *speciem* de iis dici; si-
quid igitur positum est *genus*, considerare oportet, an *speciem*
aliquam habeat, vel an *species* aliqua de eo denominativè di-
catur, ut, si motus denominativè dicitur de anima per moveri,
necesse est, aliquam speciem motûs denominativè dici de
Anima, ita ut possit dici alterari, vel augeri, vel moveri
secundum locum.

Octavus locus est à Definitione: oportet enim definire
accidens, seu id, quod alicui attribuitur, & videre num defini-
tio insit. Cui enim *Definitio*, & *definitum* convenit: & cui non conve-
nit *definitio*, seu de quo non potest dici *Definitio*, de eo nec *definitum*
dici potest. ut si problema sit, DEUM posse injuriâ affici. o-
portet definire, quid sit injuriâ afficere, nam si sit, nocere spon-
te, manifestum est, DEUM non posse injuriâ affici, quia DEO
noceri non potest.

Sed quomodo iste *locus* non est demonstrativus, cum
Medium demonstrativum nihil aliud sit quàm *Definitio*? ergo
à Definitione argumentari est demonstrare? Resp. multi-
plex est differentia: nam primò; non quælibet *definitio* est medi-
um demonstrativum, sed solum, quæ simul est *definitio majoris
extremi*, ut in Log. docuimus: hîc autem intelligitur quælibet
definitio sive majoris, sive minoris extremi. Unde ibidem
ostensum est, *definitione minoris extremi* peti principium, & sic
câ non demonstrari propositum: verisimiliter tamen & *Dia-
lecticè*

lecticè concludi. II. non quælibet *majoris extremi definitio*, est medium demonstrativum, nisi constet unâ ex quatuor Causis: quælibet verò *definitio*, potest esse medium logicum seu *Dialecticum*. Demum; hoc loco non requiritur exacta *definitio*, unde facilè ex definitione *Dialecticè* argumentari licet. Cui verò non suppetit argumentorum copia ad thesin pertinentium, ait Arist. is considerare debet ex definitionibus quæ sunt, velesse videntur, rei propositæ, & si ab una non possit, à pluribus petat. Iis enim qui rem definierint, facilius erit argumentari, quippe cum ad versus definitiones facilius sit argumentatio.

Sunt quædam alia, non tam ad inveniendum argumentum, quàm ad facilius disputandum, ut primò; obscurum nomen commutare in aliud notius, vel è contrà. Secundò; Ducere adversarium ad id, de quo nobis argumentorum copia suppetit. Quod, quando non est necessarium, vitari debet. Tertiò; Transferre nomen ad Etymologiam & similia. Verùm ista hæcenus.

ARTICULUS IV.

Qui sint loci Accidentis comparati?

Hic non quærimus *locos* ad quascunque *comparatas* quæstiones, sed ad illas, quæ in genere boni & mali versantur, quia frequentius de his quærent homines; non verò, utrum altero sit candidius, utrum alterum altero sit frigidius. Nam primò; similes quæstiones ex iisdem locis cognosci possunt, ex quib. absolutæ. Secundò; habent in propriis scientiis propria principia: at verò, utrum melius aut magis eligendum, habet alios quosdam locos: & cum sit quidpiam valdè universale, & sæpissimè cadens in disceptationem, penè de omnibus quæri potest, & sic *loci* quidam universales designari possunt.

CON-

CONCLUSIO Primùm quidem, ea sunt meliora, & optabiliora, quæ vel omnes, vel plerique, vel sapientes aut in arte aliqua periti, sive omnes, sive plerique eligunt: ut in arte medica meliora sunt, quæ vel omnes vel plerique medici eligunt; & Beatitudo est melior divitiis, quia beati omnes esse volunt.

II. Magis eligi debet, quod est per se quàm quod est per accidens: & quod est per se causa boni, quàm quod per accidens; & quod est simpliciter bonum, quàm quod est secundùm quid, seu huic, seu hoc tempore; & quod est naturâ bonum, melius est eo, quod non est naturâ bonum. Virtus ergo potius est eligenda, utpote per se & simpliciter bona, quàm honor aut divitiæ.

III. Quia bonum est finis, melius est quod finis est ipse, quàm quod est ad finem; & melius quod ad finem propius accedit, & quod ad meliorem seu universalem finem refertur, ut quod ad beatitudinem, melius eo, quod ad sanitatem.

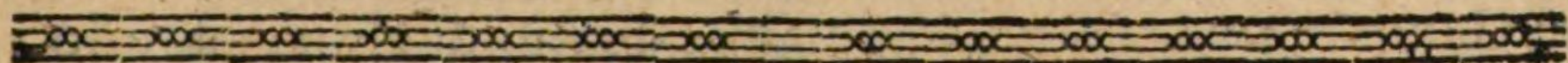
IV. Ex locis universalibus, suprà enumeratis, ut ex *Consequentibus*: cui enim consequens est majus bonum, melius est: item ex *Generationibus*, & *corruptionibus*, & *contrariis*: quorum enim corruptiones sunt fugiendæ, ea sunt magis eligenda, & cuius contrarium est magis fugiendum, illud magis eligendum, ut magis est fugiendus morbus, quàm jactura pecuniæ, quare & magis eligenda sanitas, quàm divitiæ. Contrà fit in *Generationibus*, quorum enim generationes magis eligendæ, ea meliora sunt, ut pacis generatio magis eligenda quàm belli. Similiter à *Casibus*, *Usibus* atque *Actionibus*, & *operibus*: vel uti, si justè agere est optabilius quàm fortiter, tum etiam Justitia est optabilior fortitudine, quàm viceversa. Atque hi sunt præcipui loci, quos etiam conandum est facere, quàm maximè universales, veluti, melius est quod videtur viro justo, dicatur universim, melius est, quod viro bono aut perito videtur.

COMMENTATIO II.

DE LOCIS GENERIS.

Dictum est suprà, quæstionum *Dialecticarum* esse IV. genera, ut *Accidentis*, *Generis*, *proprii*, *Definitionis*. Jam post locos *Accidentis* [quos idcirco priùs exposuit Arist. quia ad quæstionē *accidentis* aliæ quodam modò revocantur, Omnes enim quærunt, an aliquid insit nec ne, & proinde loci *Accidentis* sunt, plerisque communes] enumerandi sunt loci, unde sumamus argumenta ad probandum aliquid esse *Genus*, vel ad *Genus* refutandum: faciliùs enim probatur *Genus* quàm *Proprium* & *Definitio*, & ut quidpiam sit *Proprium* vel *Definitio*, plura exiguntur, quàm ut sit *Genus*, & Loci *Generis* sunt quasi elementa & principia Locorum *Proprii* & *Definitionis*.

ARTICULUS I.

Qui sint loci ad refutandum *Genus*, ex ipsa natura *Generis*, & ex eo, cujus *Genus* quæritur?

CONCLUSIO. *Genus* refutari potest vel ex *Notione Generis*, vel ex eo, cujus *Genus* quæritur. Si enim quæ *Generi* ut *Genus* est, conveniunt, non insunt ipsi A. tum A. non est *Genus* ipsius B. *Genus* autem est, id, quod dicitur de pluribus specie differentibus in quæstione Quid est: quare primò considerandū est, an quod ut *genus* sumptum est, dicatur in quæstione Quid, de iis, quorum *Genus* esse dicitur. Sic *Album* non est *Genus* *Nivis*, quia non dicitur de *Nive* in quæstione Quid est.

Secundò; considerandum est, an dicatur univocè seu eadem ratione.

F

Tertiò;

Tertiò; An de pluribus, & quidem de omnibus, quorum Genus esse dicitur, quare si qua voluptas non est bona, tum, bonum non est voluptatis Genus.

Quartò; An latiùs pateat, unde Ens non est Genus opinabilis, cùm latiùs pateat opinabile quàm Ens.

Quintò; An *Genus* Generis insit in quæst. Quid est, ut, si quis dixit scientiam esse Genus Visûs, videndum est, an Genus scientiæ dicatur de Visu in Quid: Genus autem scientiæ est habitus, qui non dicitur de visu in Quid, visus enim non est habitus, sed potentia quædam. Atque hi & similes Loci sunt ex natura Generis, quâ Genus est. Jam ex eo, cujus *Genus* quæritur: Primò videndum est, an cujus Genus quæritur, possit habere *Genus*, aliàs frustra Genus quæritur. Ens non potest habere Genus.

Secundò; An id, cujus *Genus* quæritur, dicatur de aliquo, de quo non dicitur Genus propositum; ut Ens non est Genus opinabilis, quia Opinabile dicitur de aliquo, de quo non dicitur Ens, quia etiam Nonens est opinabile.

Tertiò; an id, cujus *Genus* quæritur, habeat aliquam speciem Generis propositi, ut si voluptas non habet aliquam speciem motûs, tunc Genus voluptatis non est motus. Sic etiam, an habeat aliquam differentiam Generis.

ARTICULUS II.

Qui sint loci Generis confirmandi, ex iis, qui suprà in accidente tanquam generales positi sunt?

CONCLUSIO. Ad Generis quæstionem maximè juvant hi. Primò ex *Casibus & Conjugatis*, ut, an id, quod ut Genus positum

positum est, similiter in cæteris casibus & conjugatis consequatur; ut, si Justitia est scientia quædam, adeoque si scientia est Justitiæ Genus, etiã justè est scienter, & justus est sciens, Quòd si quid horum non est, verisimile est nec illud esse.

Et sicut suprà ad *Conjugata* retulimus ea, quæ habent vim efficiendi, gignendi & corrumpendi, item Generationes & corruptiones, ita & hîc. Unde, si corruptivum est dissolutivum, tum & corruptio est dissolutio: & si generativum est ætivum, seu effectivum, etiam Generatio est effectio. & si ædificare est agere, etiam ædificasse est egisse. Huc etiam pertinent Actus & Habitus; item Usus & facultas seu potestas. Nam actus non est genus habitûs, & usus non est Genus facultatis, nec è contra. Porro; hic locus magnum usum habet apud Græcos propter derivationis facilitatem & copiam, quæ apud Latinos tanta non est.

Secundò; Seu potius, Tertiò, locus est à *comparatione*, qui locus satis ex suprà dictis de accidente, intelligitur.

IV. *A singularibus & particularibus*; si enim animal est genus, necesse est, ut animal dicatur de pluribus, & ut habeat species, & rursus; si de multis singularibus seu particularibus dicitur, verisimile est esse Genus.

Quintò; à *Categoriis*: necesse enim est ut Genus sit in eadem Categoria cum eo, cujus est Genus, & viceversa.

Sextò; à *Contrariis*: Nam si idem potest esse contrarii generis particeps, tum hoc non est genus; ut si Ira dicatur esse vitium, videre oportet, an possit esse virtus. Item, ex *privative oppositis*: nam privatio non est in eodem genere proximo cum habitu: sensitivum est genus visivi, non autem cæcitatis.

Item, ex *contradictione oppositis*, nam ex negatione Generis, licet negare speciem. ut, si bonum est Genus Jucundi, tùm quod non est bonum non est jucundum.

Item ex *Relative oppositis*: Nam si id, cujus *Genus* quaeritur, est ad aliquid, tum etiam *Genus* est ad aliquid, ut si scientia est ad aliquid, tum etiam eius *Genus*, nempe *Habitus* est ad aliquid (& saltem est ad aliquid secundum Dici,) Non autem vice versa, si *Genus* est ad aliquid, tunc etiam species: Nam scientia est ad aliquid, (secundum Dici) Non autem Grammatica.

Sunt etiam alii *Loci*, sed hi sunt potiores, quamvis & eorum plerique patiantur aliquando *Instantiam*, seu *Exceptionem*, sed *Dialectico* satis est, si saltem in multis ita habeat, & pleraque *Axiomata Dialectica* intelliguntur ita se habere verosimiliter, ut proinde perperam faciant, qui in disputationibus non sine altercandi studio, totum negotium similibus *Axiomatis* conficere conantur.

COMMENTATIO III.

De Locis Proprii & Definitionis.

Proprium & Definitionem conjungimus, tum quia habent multa communia, tum quia utrumque cum re convertitur seu reciprocatur, tum denique Quia in utroque est duplex refutandi methodus. Vel enim refutando dicitur, quod non sit proprium aut Definitio; vel quod non recte expositum. Cum enim proprium & Definitio, sint discendi & cognoscendi causa (nam ex Proprio & Definitione cupimus cognoscere) etiam si forte quod positum est, Proprium sit, aut Definitio; si tamen minus idoneum est ad cognoscendum, reprehenditur & refutatur.

Diffe

Differunt verò, *Proprium* & *Definitio*; quia *Definitio* declarat Quid res sit: *Proprium* verò non declarat Quid res sit, sed cum re reciprocatur & convertitur.

Proprium quidem dicitur, vel per se & simpliciter, adeoque semper; vel secundum Quid, & per Accidens & aliquando: ut interdum proprium est hominis, moveri, si solus moveatur; & proprium Hominis est, esse bipedem, non absolute, sed comparative ad multas bestias; & proprium Hominis est, quod soli inest: si tamen non semper inest, non est simpliciter proprium, ut esse Grammaticum: Hæc simpliciter sunt potius Accidentia. Loci igitur pro *Accidente*, sunt etiam pro ejusmodi *proprio* secundum Quid. Quod autem omni, & soli, & semper inest, simpliciter est *Proprium*; Cujus etiam sunt peculiare *Loci*, ut, videbimus, prius dicturi de locis *Proprio* & *Definitioni* communibus in eo, quod non rectè & ad cognoscendum sint posita.

ARTICULUS I.

Qui sint loci Definitionis, & proprii, an benè & rectè sint posita?

P*roprium* aut *Definitionem* non esse rectè posita, habet duas partes: Unam; si ponens, obscura interpretatione usus sit; oportet enim eum, qui definit, aut describit, quoad eius fieri potest, clarissimâ interpretatione & dictione uti, quia cognoscendi causâ, *Definitio* & *Proprium* traditur. Alteram; si plus in *Definitione* vel *Descriptione* dixit, quàm oportuit.

C*ONCLUSIO.* Primus Locus probandæ *obscuritatis* est, si sit aliquod verbum æquivocum, ut si quis in *Definitione* di-

xit, sanitatem esse symmetriam, seu Concentum, eleganter quidem, sed obscure; aut passionem animi esse morbum; Huius Generis *definitiones* reperies passim; & apud Alcuinum nostrum in disput. cum Regali & nobilissimo Juvene Pipino: qui cum inter cætera interrogat, Quid est somnus? Resp. Alcuinus; Mortis imago. Quid est corpus? Domicilium Animæ. Quid sunt Comæ? Vestes capitis. Quid sunt labia? Valvæ oris. Quid sunt crura? Columnæ corporis. Quid est Luna? Oculus noctis. Quid est Annus? Quadriga mundi.

Itaque Nomine aut Oratione multa significante, non est utendum, ait Aristot. Quia quod multis modis dicitur, obscurum est.

Confirmatur autem *Definitio & Proprium*, si nec ullum nomen, nec tota oratio plura significet: nam quoad hoc recte erunt posita. Porro; Eadem est ratio, si *Definitum* aut cuius *proprium* traditur, sit æquivocum, & nulla prius sit tradita distinctio, obscurum est.

Quod si fortè dicas, translata nomina esse *Definitionibus* accommodata, quia similitudo [quæ in translatione reperitur] rem illustrat. Resp. Similitudo habet quidem aliquam manifestandi vim, luce quasi alienâ, non autem propriâ: *Definitione* autem & *proprio* cupimus rem cognoscere, ut in se est & quasi luce propria. Hinc etiam similitudines imperitis utiles sunt, sed Docti *Definitiones* quærunt.

Secundò; Obscurè definit, qui non utitur positis & usitatis nominibus, ut Plato definivit Oculum Cilium brem, aut si quis alius, Araneam Putri-mordacem, aut Medullâ Ossi-geneâ: Omne nomē inusitatū, obscurū est. Et sanè, universim cavere debēt Philosophi à nimia vel fingēdi, vel derivādi vel cōponendi vocabula consuetudine, primū namque docendi principiū est, supponere loquendi usū & nominū significationem, alioqui discendi labor duplicatur, quo inge-
nere

vere quidam, superiorum sæculorum, nimium sibi indulserunt: Philosophia nec calamistrata, nec barbara esse vult. Illud tamen prohibet nemo, quò minùs novis rebus nova dentur vocabula, dummodo ad normam Linguae, quàm loquimur. At hæc hætenus.

Tertiò; Obscuritas est in *Definitione* ac *Proprio*, si adsit nomen aliquod omninò improprium, scil. nec æquivocum, ex Relatione, neque ex similitudine (Æquivoca ex relatione sunt, quæ talia dicuntur ex aliquo primo, ad quod sunt aliquo modo affecta, ut color sanus ex sanitate animalis: Æquivoca ex similitudine, quæ talia dicuntur ex similitudine aut Metaphora, veluti concentus Temperantiæ) & hoc modo non rectè definitur *Lex Imago*, cum nulla sit inter imaginem & legē, similitudo, nisi fortè admodum universalis.

Primus Locus superfluitatis in *Definitione* aut *proprio* est, si positum est, quod vel omnibus inest, vel quo sublato nihilominus manet *Definitio* aut *proprium*.

Secundò; si quid positum est, quod non convenit omnibus.

Tertiò; videndum est, an definierit ex Prioribus & notioribus: Nam *Definitio* & *proprium* sunt cognoscendi causâ, at ex ignotioribus non cognoscimus: Si autem notiora sunt, & non priora, tum sunt tantùm notiora quoad nos, & quæ, utpote sensibilibus propiora, multi & vulgus facilè & citò cognoscunt. Nec secundùm naturam ignota, per se & simpliciter manifestantur per posteriora, & ea, quæ sunt tantùm notiora quoad nos; nec quiescit ratio, donec rem ex naturâ notioribus cognoscat.

Quanquam apud eos, qui ex talibus cognitionem adipisci nequeunt, necesse est fortasse, *Definitionem* conficere ex iis, quæ illis nota sunt; Tales *Definitiones* sunt *Puncti* & *Lineæ* & *Plani*: dicunt enim, *Punctum* esse *Terminum* Li-

num Lineæ, & Lineam terminum Plani, & Planum terminum Solidi, ex posterioribus definientes. At simpliciter notum est, non id, quod omnibus notum est, sed quod notum est, iis, qui ratione benè constitutâ sunt præditi, quemadmodum, & simpliciter salubre, id, quod est salubre iis, quorum corpus benè affectum est.

Verùm; Quandonam *Definitio* non est ex notioribus simpliciter? Primò; Si oppositum per oppositum definitur. Nisi fuerit relativum, nam hoc sine opposito definiri non potest. Itaque non rectè definitur Bonum per malum, & opposita sunt simul naturâ. Nec *proprium* rectè traditur, si quis dicat, Boni proprium esse, quòd malo maximè opponitur, Et universim *Definitio* non est ex prioribus, si est ex iis, quæ sunt simul naturâ.

Secundò; Si in *definitione* adhibuit quis ipsum definitum, superfluè locutus est; ut si quis Solè definiens, dixit, Astrum interdiu perspicuum, seu lucens: qui enim dixit *Interdiu*, jam usus est sole, cùm dies dicatur Motus solis supra Horizontem.

Eadem est ratio *proprii*; Nam & hoc notius esse debet eo, cuius est proprium. Itaque dicere, Proprium esse Ignis, quòd Animæ simillimus sit, non est rectè ponere proprium, quia Anima est ignotior Igne. Item dicere, Proprium esse Animæ nostræ, quòd sit participatio divinæ mentis, vel quòd Cælum sit separatarum substantiarum, locus seu regio; sic inquam dare proprium, est per ignotius dare.

Atque hi loci non simpliciter refutant vel confirmant aliquid esse proprium vel Definitionem, sed secundum quid, id est, non esse rectè positum Proprium vel Definitionem.

ARTICULUS III.

Qui-nam sint Loci, ex quibus simpliciter refutatur vel confirmatur Proprium, aut Definitio?

CONCLUSIO. Refutatur primò *Proprium*, siquid non omni inest. Ita Grammaticum non est proprium hominis, cum non in sit omni.

Secundò; Si quid non inest Soli, proprium non est.

Tertiò; Nec etiam est *Proprium*, siquid non semper inest. Sunt autem aliqua, quæ significant potestatem, & actum, & secundum potestatem semper insunt, non verò secundum actum, ut Intelligere, quod significat & posse intelligere, & actu intelligere; illud, semper inest homini, hoc autem minimè, non enim homo semper actu intelligit. Sic etiam sentire, & multa alia hujus generis, & potestatem & actum significant, cumque ponuntur in definitionibus, non pro actu sed pro potestate sumuntur. Quædam, etiam si non insunt soli, absolutè posita, tamen cum ablativo *Naturâ*, Soli insunt, ut Igni proprium est, calidum esse suapte naturâ, quamvis alioqui calidum esse, commune sit. Ita & lapidi moveri sursùm, inest, sed non naturâ.

Loci *Definitionis*, ex definitionis naturâ sunt hi.

Primò; siquid non est positum in Genere, non est rectè definitum, quia omnis Definitio ex Genere constat.

Tertiò; Sumendum est Genus proximum; nam per remotum Genus definire vitiosum est, quia si Genus proximum dicatur, dicuntur eo ipso omnia superiora, ut non sit opus enumerare Genera superiora: & Genus proximum magis explicat Quid sit definiti. ut animal magis explicat, Quid sit Homo,

Homo, quàm Corpus. Tertiò, videre oportet, an definiverit per differentias proprias. Quartò; An tota definitio conveniat omnibus, quæ sub definito continentur.

Quintò; Cùm ea, quæ sunt in definitione, debeant esse Idem cum definito, juvat considerare, An sit Idem. Tribus autem modis dicitur aliquid Idem, ut docet Aristot. i. Top. Aut enim *Numero*, aut *Genere*, aut *Specie* Idem dicimus. *Numero* quidem, cùm nomina sunt plura, res autem una, ut *indumentũ*. & *vestimentũ*. Nam hæc nullã differentiam habent, vel diversitatem, nisi nominum, una inquam res, nomina duo; *Specie* autem idem sunt, quæ etsi aliàs sunt plura, etiam re & numero; tamen specie non differunt. Ita *duo homines*, specie idem sunt, quia sub eadem infimã specie sunt. *Genere* idem sunt, quæ etsi specie multa sunt, tamen sub eodem Genere sunt, ut *Homo* & *Equus*. Ex his autem, maximè & omnino simpliciter Idem, sunt, quæ idem sunt numero. Idem tamen numero, pluribus etiam modis dici potest; Quædam sic sunt idem, ut omnino sint idem, ut nec ratione differant, ut *animal rationale* & *Homo*; item *Indumentum* & *Vestimentum*. Quædam sunt idem numero, quia idem sunt subiecto, quamvis ratione differant, ut quæ idem dicuntur secundum Proprium, v.g. *Grammatices susceptivum* & *Homo*, *Risibile* & *Homo*. item quæ idem dicuntur, ut accidens cùm subiecto, v. g. *Sedens* & *Socrates*, *Musicum* & *Orpheus* sunt idem numero, sed differunt accidente. Et familiare est Aristoteli, quòd aliqua sint idem subiecto, & differant ratione: sic docet 3. Phys. Actionem & passionem esse idem subiecto, & proinde Numero, sed differre ratione, Materiam & Privationẽ, esse subiecto Idem, sed ratione differre, ex i. Phys. ita Nutritionẽ & Augmentationem esse subiecto Idem, & alibi passim. Hæc phrasis est etiam usitata Doctori Angelico: qui tamen addit, q. 3. Verit. a. 2. ad 3. *Distinctionem inter Sortem & Sortem sedentem, reduci ad aliquam diversitatem rei. Quod Modorum defensores, sic accipiunt,*

accipiunt, quasi S. Doctor, ideo hanc distinctionem revocet ad diversitatem rei, quia Sortis sedentis sessio sit *Modus*. Itaque sessionem, non quidem realiter distingui à Sorte, distingui tamen modaliter, & idcirco hanc distinctionem à S. Thoma, revocari ad distinctionem realem, ajunt. Verum; hoc non dicitur scienter: nam S. Thomas idem dixisset de *Sorte & Sorte Musico*, de *Sorte & Sorte albo*, quod dixit de *Sorte & Sorte Seden- te*; Hæc enim est phrasis Aristoteli & S. Thomæ perpetua, ut dicant, subjectum & accidens differre *ratione*, seu quidditate (hoc enim significat ratio) non autem differre *subjecto*, sed subjecto & numero esse idem. Et tamen adversarii docent, plerumque subjectum & accidens, non solum *ratione* & quidditate, sed & realiter distingui, ut Socratem & Musicum & similia, eò quòd virtute divinâ possint esse seorsim, ducto argumento ex accidentibus Eucharisticis. Verum; ut pingui Minerva hac de re differamus (cùm alioqui sit speculationis Metaphysicæ) de rebus loquendum est, ut se habent secundum naturam propriam, quia hoc est simpliciter loqui; alterum verò, comparatè ad divinam omnipotentiam, est loqui quasi secundum quid, & nimis remotè; non enim, quia substantiæ spirituales, possunt à Deo destrui, dicimus, eas esse Corruptibiles; nec, quia homo divinitus Immortalis esse potest, nō dicimus, Hominem mortalem. Ita in proposito, non si accidens divinitus separari potest, dicendum est simpliciter, inter subjectū & accidens, præsertim absolutum, esse realem distinctionem; & illud, *posse divinitus separari* non est, nisi potētia *Obedientialis*, ut Theologi loquuntur. Præterea; Quæ *subjecto* sunt idem, numero, ac proinde re sunt idem, ut hîc docet Aristoteles, & meritò; quia, non nisi subjecta numerabilia sunt & plura sunt, & multitudo est rerum, quæ sunt hoc aliquid, duo enim sunt hoc & hoc: Accidens autem & subjectum subjecto sunt idem, & sunt idem hoc; & propterea subjectum adventu accidentis, non fit

aliud simpliciter, sed fit, tale, manente eodem numero, ut vel ex I. de Gener. notum esse potest, ergo non debet subiectum & accidens, dici, *Realiter* distingui, sed tantum *ratione* & quidditate. Sed; quare S. Thomas, hanc rationis pluralitatem, in quibusdam reducit ad diversitatem rei? Quia diversitas substantiæ & accidentis, est quædam diversitas rei, ut ibidem patet ex contextu. Ex quo iterum refelluntur adversarii: non enim reducit S. Thomas *Socratem* & *Socratem sedentem*, ad diversitatem rei, quia alterum sit *Res*, alterum *Modus*, sed quia alterum est substantia, alterum accidens. Igitur si alterum est substantia, alterum accidens; ex mente S. Thomæ, horum differentia secundum rationem, reducitur ad aliquam diversitatem rei. At verò, ex mente adversariorum, non si alterum est substantia, alterum Accidens, reducitur hæc differentia statim ad aliquam diversitatem rei, sed si alterum est *Res*, alterum *Modus*. Ergo ex S. Thoma, subsidium pro *Modis* nullum est. Insuper; ibidem docet S. Thom. diversitatem substantiæ & accidentis, reduci ad aliquam diversitatem rei, seu, potius esse aliquam rei diversitatem, & *ideotalis*, inquit, *differentia, repugnat maximæ Unitati & simplicitati DEI*. Hæc collectio, in sensu adversariorum, nullum habet robur: non enim apud ipsos, omnis differentia substantiæ & accidentis, est quædam diversitas rei, sed tantum, si alterum est *Res*, alterum *Modus*. Deinde, quæramus ex ipsis, an rationis distinctio, inter substantiam & accidens, quod *Modus* non sit, repugnet DEO an non? si repugnat, unde repugnat, cum, ut docent, rationis distinctio, non ponat diversitatem rei, nisi alterum sit *Modus*? Repugnat, inquires, quia alterum est accidens. Verum; hoc non est ad rem, jam enim tantum quærimus, quomodo rationis distinctio, quæ nullam ponit, ex hypothesi, diversitatem rei, repugnet summæ unitati & simplicitati DEI; an autem accidens ut sic repugnet infinitudini Dei, non quærimus. Si ergo non repugnat, cur

gnat, cur id affirmat S. Thomas? cur nequit esse in Deo substantia & accidens, quod *Modus* non sit? Sed esto tādē *Modus*, ne propter *Modos modum* excedamus, quanquam, & ipsi *Modi* sine *modo* sunt. Satis igitur pro re nata intelligitur subiectum & accidens, subiecto & numero idem esse.

Ut igitur ad propositum redeamus, juvat pro definitionibus refutandis vel confirmandis considerare, an aliqua sint idem, necesse est enim, ut Definitio sit idem cum definito. An verò aliqua sint idem, colligi potest ex illo Axiomate Dialectico: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se; quæ non sunt eadem uni tertio, non sunt eadem inter se.*

Hoc Axioma, quidam sic extollunt, ut dicant, Esse primum principium omnium Syllogismorum. At secus est. Nam primò, ut alibi diximus, esse idem uni tertio, est de tertio aliquo duo affirmari, quod tantum fit in tertia figura. Deinde, in propositionibus Syllogisticis unum de altero affirmatur, dummodo alterum alteri insit, nullâ habitâ ratione, an sint Idem, multò minùs attenditur, sint ne idem re an ratione. Tertiò; hoc est tantum quoddam axioma Dialecticum, est enim verisimile, aliqua esse idem inter se, si sunt Idem uni tertio, & ideo quamvis Actio & passio sint idem cum Motu, & quidem simpliciter, non tamen simpliciter sunt idem inter se. Similiter, phrasi Aristot. Musicum & album sunt eadem uni tertio, nempe Socrati, non sunt tamen eadem inter se simpliciter. Et propterea S. Thom. 3. Phys. negat hoc esse verum, nisi eadem sint uni tertio, re & ratione, quæ additio necessaria nõ esset, si hoc Axioma plusquàm Topicum esset. Verum, hæc hætenus.

ARTICULUS III.

Qui Loci ex Generalibus serviant Proprio & Definitioni?

CONCLUSIO. Primò, ex Casibus & Conjugatis videndū est, an unus Casus sit proprium alterius, ut si *honestè* non est proprium eius, quòd est *justè*, tunc *Honestum* non est proprium eius, quod est, *Justum*. Et si *utile* est, quod est *accommodatum*, ad finem propositum sive efficiendum seu acquirendum, tūc *Utiliter* fit, seu est, quod fit seu est *accommodatè*.

Secundò; *ex Comparatione*; sive secundum proportionem, sive secundum magis & minus aut par: *Secundum proportionem*; ut se habet Utile ad salubre, ita se habet Honestum ad Justum; sed illud pertinet ad definitionem salubris, ergo hoc ad definitionem Justī.

Hæc Itaque similiter se habent: & differunt similia & Paria; nā similia ex proportionem, talia sunt ex habitudine, duorum ad duo, Paria plerumque ex habitudine ad inesse, eò, quòd vel est eadem causa cur, si unum inest, & alterum insit; aut si uni inest, major est ratio, cur alteri insit, ut, si bruto propter finem agunt, multò magis homo: aut; si uni non inest, major est ratio, cur alteri non insit, ut, si homo non est immortalis, multò minùs cætera, & si Aristoteles in philosophando hallucinatus est, multò magis cæteri.

Tertiò; *ex oppositis*: ut an Contrarium sit contrarii proprium, ut Optimum non est proprium Justitiæ, quare nec Pessimum est proprium Injustitiæ. Eligendum est boni proprium quare & Fugiendum est proprium Mali. Similiter, Contrarii contraria definitio erit; ut si utile est, quod est effectivum boni, damnosum est, quod est effectivum mali, vel, quod est corruptivum boni, Deinde;

Deinde; *ex Relativè oppositis*: si enim alterum Relatū, alterius relati non est propriū, nec hoc quidem relatū erit alterius proprium, veluti, quia *Exuperans* non est proprium dupli, profecto quod *exuperatur* non est proprium dimidii. Ita videndum est, an oppositi Relati definitio, sit opposita definitioni oppositi, ut an dimidii definitio sit opposita definitioni dupli; si enim *duplum* est, quod æquali superat, *dimidium* erit, quod æquali superatur.

Considerandum etiam est, *in privativè oppositis*: nam si id, quod secundum Habitum dicitur, non est proprium eius, quod secundum habitum dicitur, tum nec id, quod secundum privationē dicitur, & viceversa; ut quia *Auditus* non est propriū, *esse sensum*, quia hoc multis comune, nec *surditatis* erit proprium, *vacare sensu*. Similiter in Definitionibus.

Demum; *ex Contradictione oppositis*: Nam; si affirmatio est proprium, negatio proprium non erit, & viceversa.

Atq; hætenus de Locis tam cuivis problemati, quàm singulis quæstionib. Dialecticis, accommodatis, disservimus, & satis quidem pro nostro instituto; & qui se exercere volet, non plura desiderabit, ut enim in aliis, ita & hîc, *usus est optimus omnium Magister*. Hoc tamen semper observare debemus, ex huiusmodi & locis & Axiomatis, nihil demonstrari, sed verosimiliter probari. Sunt enim quidam, qui universam scientiam suam in huiusmodi Axiomatis collocant, adeo pertinaciter, ut plerumq; parum vel nihil à Sophistis distent, cūque ad congressus publicos veniunt, videas cos, vel ludere vel cōtendere. Qualibet sive Arte, sive facultate utendum est quo usque eius se utilitas extendit. Et sanè, quò rarior nunc est *U-
sus Dialecticæ* in Academicis velitationibus, eò cuilibet majus adjumentum affert, privatim apud se veritatem indaganti, utriusque partis per Dialecticas rationes examine. Sed hæc hætenus.

CAPUT III.

DE IPSA DISPUTANDI RATIONE.

Quoniam invenisse non est satis, nisi & inventa disponantur, & in Interrogatione ponantur adeoque in Disputationem quis veniat; Jam de ipsa Disputandi ratione, dicendum est. Quemadmodum enim nemo pictorem aut factorem consummatum dixerit [sunt verba Rodol. Agr. l. 2. c. 3.] qui omnia quidem membra seorsim exactè exprimeret, jungere autem ea nesciret, & in eam habitudinem componere, ut motus aut actus alicujus, quam vellet imaginem, imitarentur: sic ne Dialectici quidem nomen sibi vendicabit, qui omnia faciendæ fidei, invenire sciat, sed disponere, & in ordinem redigere, ut fidem, cui destinantur, facere possint, nesciat. Hic itaque finis erit Dialectices, docere pro facultate rei, de qua differitur, id est, invenire, quæ fidei faciendæ sint apta, & inventa disponere, atque, ut ad docendum quàm accommodatissima sint, ordinare. Namque; perinde videtur, non invenire, & invenire ejusmodi, quæ judicentur, instituto nostro apta non esse. Hæc ille, non minùs verè quàm eleganter: Quo etiam nemo accuratiùs de arte Dialectica scripsisse dicitur, id quod si de subtilitate & elegantia, ac de locis tam oratoriè persuadendi, quàm Dialecticè confirmandi, intelligatur, & minùs ad Aristotelis Methodum, concesserim.

COM-

 COMMENTATIO I.

De Interrogatione.

IN Dialectica disputatione, *Duo* congregiuntur, *Alter* enim *I*ponit Thesin, quam vult defendere, *Alter* verò conatur thesin evertere, aut saltem experiri, an commodè & probabiliter sustineri possit, quam ad rem, quærit argumenta ex Locis supràdictis; & cùm invenerit, ponit in Propositione; & quia nō nisi ex verisimilib. & probabilibus disputat, [est enim sermo de disputatione Dialectica, de scientiali disputatione, qualis solet esse nostra, paullò pòst) interrogat Respondentem, ut exploret an assentiatur, & admittat nec ne? frustra enim laborabit in probando, nisi habeat concessa, & ex concessis arguat. Hodie verò non interrogamus, sed ponimus integrum Syllogismum, quem deinde memoriæ causâ, & ad vitandas cavillationes, resumit Respondens, & quæ vult, concedit, quæ vult, negat. Et quāvis hac disputandi viâ, quæ nunc est in scholis, magnū cōmodum habeat Respondēs, partim, quia datur ipsi otiū, & cogitandi mora; partim quia ex Conclusionē, statim animadvertere potest, quorsū Argumentans collimet, tamē arguēti non est itā consultū. Nā; contra illū agere, cui datur colligendi suū spatiū, quiq; perspiciat, quò velit adversarius, difficile est. Verūm; hæc disputandi ratio, meritò in Lycea Philosophorum, & Theologorum Cathedras recepta est. Primūm; Quia libera est à Confusione, & pulchro quodam ordine, vtrique alternatim dicendi, iusta concessio est. Deinde; utilis est Auditoribus, qui sic facilius, & argumentorum vim, & solutionis capere & retinere possunt. Tertiò; Quia facilius excluduntur fallaciæ, & nugæ, atque animorum irrationes. Denique; Cùm hodiernæ Philosophorum Disputationes, magis sint propter Auditores, partim excitandos, partim erudiēdos, & propter Industrie specimina danda à Re-

H sponden-

spondentibus, quib. exinde *Universitates* Honoris præmia decernere consueverunt, æquum est, tali disputandi ratione uti, qualis Respondentibus commodior est. Et plerumq; illæ Disputationes, in quibus nimio plus, *argumentantib.* conceditur, sunt contentiosæ, & Sophistica ipsa, non nisi ex captiosis interrogationibus nata est.

Verum, illud verè mihi videre esse dicturus, quòd inter viros eruditos & *veritatis*, non *Ostentationis* vel *victoriæ* cupidos, magnoperè probanda sit Veterum, disputandi ratio; Tum, Quia majore attentione & vigilantiâ indiget: Tum, Quia faciliùs apparet, quid ex quo secundùm rem, Consequatur. Respondens enim, qui Conclusionem prævidet, ac argumentantis scopum, vel ad pertinaciam, usq; resistit adversario, quamvis ille ponat verisimilia, tantùm nevinci videatur. Quanquam in *scientiali* disputatione non sufficiunt verisimilia & probabilia, si vera non sunt, nam & Thesis, ab initio ponitur ut vera, saltem iudicio ponentis, & non solum ut probabilis. In *Dialectica* verò disputatione, Thesis ponitur ut probabilis, quocirca probabilia non negantur, si probabilia sunt; de quo postea.

ARTICULUS. IV.

Quas oportet interrogantem sumere Propositiones?

CONCLUSIO. Sumere debet Propositiones, partim, Necessarias, partim, non necessarias quidem, vtilis tamen ad istas. *Necessariæ* sunt, sine quibus nullus fit Syllogismus. Sed hæ non statim proponi debent, ait Arist. l. 8. Sed recedendum, quàm longissimè sursum versus. Juvat quoq; ad occultandum, uti

uti profyllogismis, ad probanda ea, ex quibus vult concludere. Utile etiam erit, permiscere, quæ ad hanc, quæ ad illam conclusionem pertinent. Uno verbo, ita interrogare oportet, ut incertum sit, hoc an illud sumpturus sit in ratiocinando.

Utile quoque est, dicere, se proponere, id quod passim concedi solet, quia non audent respondentes talibus refragari. Postremo demum loco, proponere debet ea, quæ quis maximè, postea sumere vult in ratiocinando: nam in principio maximè difficiles sunt respondentes, & volūt esse cauti, idcirco, quæ primò proponuntur, citius negant. *Protervi* tamen, prima maximè concedunt, in fine autem sunt pugnaces & difficiles, quando vident, quid eventurum sit; quod etiam faciunt, qui se putant acutos in respondendo; principio enim sibi confidunt, plurimis autem concessis, in fine argutiis utuntur, quasi non sequatur ex concessis.

Jam; si Respondens non admittat universalem Propositionem, utendum est Inductione, vel etiam Syllogismo probanda est eiusmodi universalis propositio, prout scilicet opportunum est. Et quia dabant olim etiam operam, ut amplificaret, & ornatè pponerēt, aliquid huc facit Inductio & Divisio.

ARTICULUS II.

Quomodo Exceptiones seu Instantiæ sint repellendæ?

CONCLUSIO. Cùm vel est exposita Universalis propositio, vel facta Inductio, contingit à Respondente *Exceptionē* seu *Instantiam* objici, quasi non in omnib. ità se habeat: & tunc oportet esse instructū adversus Instantiā. Ac primū quidem, nihil valet *Obiectio* seu *Instantia* in eo ipso, quod propositū est. Ut enī Argumētans nō debet idē per idē pbare, ità respōdēs da-

re non debet Instantiam, in eo ipso, quod est in Controversia inter ipsum & adversarium.

Secundò; Si *Instantia* data valet in eo genere, in quo data est, oportet eo *detracto*, reliquum universaliter proponere; vel, si non est ad rem, aut saltem non multum, tunc oportet Propositioni *adjicere*, ut si probare volens, *Dialecticam esse utilem* ponit, *Omniem scientiam esse utilem*; tum fortè alius excipit, *multas scientias sæpè nocuisse*, jam argumentans dicat, *Omniem scientiam per se esse utilem*. Quòd si alius dicit, *Dialecticam non esse scientiam, sed artem*, dicat argumentans, *Omniem Artem esse utilem*, quia perinde erit siue Dialectica sit scientia, siue Ars. Similiter; Ethicus ut probet, *Divitem teneri legibus*, sic ponit, *Omnis Civis sua Civitatis tenetur legibus*: excipit fortè alius *Principem, quem negat teneri legibus Civitatis*: argumentans dicat sic, *Omnis Civis, præter Principem, tenetur legibus*. Nam; siue Princeps sit legibus solutus, siue minimè, nihil interest ad probandum, *Divitem legibus teneri*. Et quoniam respondentes, cùm prævident imminere periculum, effugia quærunt, ut quacunque ratione elabantur, cavendum est argumentanti, ne ponat propositiones nimium vel *generales*, vel *remotas*, vel *dubias*, quia etiam si contrà disputans, sæpè in talibus non reponat argumentationis suæ robur, tamen callidi respondentes maturè sibi prospiciunt, & eas vel pertinaciter negant, vel quali quali distinctione dividunt, ut argumentantem à proposito abducant. Det igitur operam disputans, ut neque nimis longè petat argumentum, & inutiles distinctiones respondenti permittat, quando nihilo minus argumentum ostendit propositum. Malè etiam habet Respondentes, quando vident, se suis responsis vel distinctionibus, nihil promovere, cùm siue *detrabantur*, siue *adjiciantur*, perinde sit, Non semel vidimus, cùm disputantes, de Terra, repente inter sidera versati sunt, quia nimirum argumentans indulgens qualibus qualibus responsis, passus est respondentē aufuge-

aufugere ad alienos fines, quem argumentans continuò insequens, nunquam ampliùs ad Circum reducere potuit. Verùm; prudens & peritus disputator, hoc Aristotelis documento, observato, facilè retinebit.

Et sanè; hoc idem documentum, apprimè utile, vel etiam necessarium est, quando disputatores contrariis sunt innutriti Principiis, tunc enim vel maximè respondentes tergiversari solent, & levissimam quamque occasionem arripere negandi propositiones, etiam si in illis non sit collocata argumenti vis, gaudent enim se tunc, quasi in patria, liberè posse vagari. Peritus ergò disputator sic proponet, ut sumat probabilissima, & vitabit, quoad poterit, propositiones, quibus ipse aut sui tantùm, quos sequitur, assentiuntur.

Taceo, quòd plerumque permolestæ contentiones, aut etiam convitia, indigna Philosophis, indigna Viris, excitantur, dum quisque jam sine probatione, & *sua principia esse per se nota & evidentia, & suos longè meliùs & subtiliùs scripsisse* clamat.

Interdum is, qui argumentatur, petere solet ipse *Instantiam* sive *Objectionem*, quod tamen rarò faciendum est, plerumque enim respondens, ne omnino mutus sit, frivolas Instantias excogitat, quo pacto arguenti duplex nascitur labor. Si tamen sit aliqua propositio, ubi difficillimum sit, objectionem opponere, licebit arguenti objectionem postulare. Illud etià reprehendendum, cùm respondens ipsam Thesin, de qua disputatur, loco exceptionis objicit. Ferendum etiam non est, cùm respondens sciscitatur, & tacitè partes argumentantis ad se transfert.

Demùm; Interrogans non interroget, nisi ad quæ responderi potest, *Etià* aut *Non*: aliàs excipiet Respondens, se non fuisse Dialecticè interrogatum. Neque enim est *Interrogatio* Dialectica, *Quid est homo?* aut, *Quot modis dicitur Bonum?* Qui sic quærunt, non Probationem, aut Demonstrationem quæ-

runt, sed simplicem doctrinam. Præterea; qui sic interrogant, significant se fore contentos, etiamsi nihil probetur; neque ex tali interrogatione & responsione, efficitur disputatio, sed est nuda interrogatio & responsio, neque unus alteri contradicit, quia respondens sive affirmet sive neget, non tamen interroganti contradicit; qui enim dicit, *Quid sit Homo*, aut *quid non sit*, nihil dicit contra interrogantem, *Quid sit homo*.

ARTICULUS III.

Quæ Theses facilè, quæ difficulter e-
vertantur?

CONCLUSIO. Difficile est probare ea, quæ sunt naturâ
prima. Nam *prima*, eo ipso, quòd talia, non possunt habere
media. Cujusmodi etiam sunt, quæ primis sunt propinqua, nã
& ista, multa principia habere non possunt. Huc pertinet illud
S. Augustini l. i. de Peccat. meritis; cùm enim contra quosdã
Pelagianos, probandum esset, infantes, nullum propriâ volũ-
tate, posse committere peccatum, sic præfatur: *Nusquam sic non
invenio, quod dicam, quàm ubi res, de qua dicitur, manifestior est, quàm
omne quod dicitur.* Hæc ille; Quia infantes nullo rationis usu
gaudere, longè manifestius est, ac notius, quàm ut probari pos-
sit. *Nonne tanta infirmitas animi & corporis* (ita pergit S. Doct.)
tanta rerum ignorantia, tam nulla omnino præcepti capacitas [in infã-
tibus] *tum nullus vel naturalis, vel conscriptæ legis sensus, aut motus.*
nullus in alterutram partem rationis usus, hoc multò testatiore silentio,
quàm sermo noster proclamat & indicat? Ut verò, quæ manife-
stè vera sunt, 'difficile est probare, ita & quæ prima sunt, diffi-
cile est, non probare solùm, sed etiam impugnare. Quia
respondens faciliùs se tueri potest: & universim, quæ *Definitio-*
ne vel Distinctione indigent, difficulter impugnantur; Illa enim
prius

prius definiri debent, positâ autem Definitione facile probantur, non ita impugnantur: Ista verò, quæ egent Distinctione, quia multis fortè modis dicuntur, nisi distinguantur, faciunt respondenti copiam, argumentum eludendi; Et quanquam prima & manifesta, facilius est probare, quàm evertere, sapè tamen, ut antea ex S. Augustino insinuavimus, aliqua manifesta & valdè nota probare, admodum est difficile. Quod animadvertentes callidi respondētes, interdum studio negant propositionem perspicuè veram, in qua Argumētans multum spei & præsidii collocabat. Et tū satius est, deferere disputationem seu argumentationem, dicendo tamen, sibi animum non esse, disputare cum respondente, qui ludere velle videatur.

COMMENTATIO II.

De Responsione.

Quid oporteat facere interrogantē, diximus: nimirum Interrogantis est Disputationem ita deducere, ut Respondentē cogat, quàm maximè Incrediblem dicere, ex his quæ propter Thesin accidunt; Incrediblem, inquam, quia Dialecticus non cupit Demonstrare, sed quæ incrediblem & præter opinionem sive plurium sive sapientum sunt, ea, apud Dialecticum quodammodo impossibilia & falsa sunt. Respondentis verò officium est, ne suâ culpâ videatur evenire, quod absurdum vel præter opinionē est. Quod si propter Thesin eveniunt absurda, non statim Respondens officio suo non est functus, nā & falsa Thesis præclare & ex arte sustineri potest. Si quid ergo incommodi propter Thesin accidit, signum est, Thesin non fuisse ponendam, cum ex ea, vel propter eam, consequantur

quantur absurda & Paradoxa. Sed aliud est, Thesin à principio, poni non debuisse; & aliud, positam semel Thesin malè sustinuisse. Modò igitur, suâ culpâ, nil absurdi accidat, quamvis culpâ Thescos, aliqua præter opinionem eveniant. Est igitur, aliud, *Respondentem* arguere, de inepta responsione, aliud, de Thescos falsitate.

ARTICULUS I.

Quæ sint concedenda, quæ neganda.

CONCLUSIO. Siquid ad Disputationem non pertinet, dicatur, *E s t o*, seu *Transseat*. Si autem pertinet, & est probabile, concedatur, etiamsi ex eo, Thesis evertatur; dicatur tamen, Probabile quidem esse, & eo concessio, refutari Thesin, attamē nimis esse propinquum Thesi, ac proinde *peti quasitum*. Atque hîc statim apparet differentia inter *Dialecticam* & *Scientialem* seu *nostram* Disputationem. Nam in hac, si ex concessis, refutatur Thesis, Argumentans est victor, suscepit enim Respondens Theses defendendas ut veras. Itaque non potest opponere, peti principium, nisi fortè argumentum & Thesis valdè propinqua sint: & aliàs *scientialis* argumentans, vel maxime conatur, ut ex propinquis & propriis ratiocinetur. *Dialectico* verò disputatori, potest opponi *Peti principium*, non enim respondens suscipit Thesin defendendam ut veram, unde si ex concessis, iisq; probabilibus Thesis evertitur [si tamen ex probabilibus probabile statim evertitur] nihil detrimenti patitur, concedit enim, talibus aut talibus admissis refutari Thesin, at sibi nihil officere, propterea, quòd argumenta sint quodammodo idem cum Thesi aut conclusione. Qua ratione, uterque fructum ex Disputatione consequitur; scire enim debemus,

mus, disputationem *Dialecticam*, esse quoddam opus commune, non enim alter cupit vincere, [hoc siquidem Sophistarum & contentiosorum est] sed faciendi periculi & inquisitionis gratiâ, instituitur disputatio *Dialectica*. Fatetur ergo *Respondens*, talibus aut talibus propositionibus Thesin everti, sed se illas perinde habere, dicit, atque ipsam Thesin. Proinde; concedendo Probabilia, etiamsi Thesis refutetur, non reprehendatur Respondens, sed tantum audiet, quod fortasse posuerit Thesin improbabilem, aut Paradoxam. In quo attendere debet, an defendat Thesin, *simpliciter* improbabilem, tunc enim argumentantis propositiones debent esse *simpliciter* probabiles, ut & Conclusio simpliciter probabilis sit. Vel; an defendat Thesin *sibi* tantum improbabilem, tunc *sibi* probabilia concedere debet. Vel denique; an alicujus *alterius* opinionem, defendat, tunc enim respicere debet, quid sit ad *alterius* mentem, concedendum vel negandum.

Similiter; si defendit Thesin *simpliciter* probabilem, tunc *simpliciter* probabilia, aut probabiliora, quam sit Conclusio adversarii, concedet. Itâ, si defendit Thesin, quæ videtur omnibus, quæ omnibus videntur, concedat; neget, quæ nemini videntur; Si, quæ videtur Sapientib, quæ his videntur, concedat, quæ non, neget; ac si defendit alienâ opinionem, concedat vel neget, prout videtur sic opinantibus: ut; vulgo *Paupertas est mala*; concedat, qui defendit, quæ vulgo videntur, quæ verò vulgò non videntur, neget, quantumvis sapientibus videantur. Si quis ergò opponat, Divitias non esse bonas; *vel Divites esse sceleratos; vel, Paupertatē esse Divitiis meliorem, aut etiâ utilio-rem*; hæc & similia, quoniâ vulgò improbabilia sunt, negantur. Hæc autem, Divitias sæpè attulisse exitium, *Divites esse arrogantes & superbos; Multis fuisse melius pauperes fuisse, & similia*, quoniâ vulgo etiam probabilia sunt, conceduntur rectè; addet tamen *Respondens*, Peti principium, eò quòd v. g. *Divitias attulisse exitiū*

& *Paupertatem non esse malam* [quod argumentans vult concludere] sint quodammodo Idem, & valdè propinqua. *Respondens* enim, ut sæpè diximus, non est culpandus, si concedat probabilia, etiam si ex illis, oppositum Theses sequatur, modo significet se scire, quòd ex talibus concessis, sequatur oppositum: sic enim scire existimabitur, quid ex quo sequatur. Et oppositum, non ipsius vitio sequetur, sed propter propositiones probabiles, ab ipso meritò concedēdas. Nec propterea censendus est esse redargutus: Nam primò; non cogitur simpliciter concedere oppositum, sed solum ex talibus; Secundò; Duo Contradictoria possunt esse probabilia vel simpliciter, vel unū vulgò, alterum sapientibus, vel è contrà. Tertiò; Dialecticè *Respondens*, non hoc curat ne vincatur, sed, ut ne suā culpā incredibilia dicere cogatur: Quòd si incredibilia dicat culpā Theses, aut propter interrogata probabilia, nihil est inde passus detrimenti. Itaque; non tantoperè adversus Elenchū se cupit defendere, ut Sophistæ, quibus vinci turpe, vincere præ omnibus est.

Quinque autem ferè modis, Dialecticè petitur principium. Primò; si quis id ipsum petat, quod probare oportet, saltem sub aliis Nominibus Synonymis. Secundò; cū id, quod in parte probandum est, universaliter petitur; ut, An oppositorum sit eadem scientia, cū probandum est, esse Contrariorum eandem. Tertiò; cū probaturus universale petit particulare. Quartò; Siquis Duo simul probaturus, separatim utrumque petat, ut, an Medicina sit salubrium: & an sit Insalubrium? Quintò; Siquis aliquid eorum petat, quæ se invicem necessariò consequuntur. Concedat igitur Respondens, dicendo Peti principium: *Philosophus autem*, ait Arist. l. 8. c. 1. *dat operam ut Axiomata sint maxime nota, & propinqua problemati, nec curat, si is, qui respondet, ea non ponat, eò quòd sint questioni propinqua & quòd provideat, quid eventurum sit;* quasi diceret, Dialecticus curat,

turat, atque idcirco non ponit, quæ valdè propinqua sunt questionì ab initio propositæ; Quamvis enim illa concedat, si probabilia sunt, tamen addit, se illa non ponere, seu, se probè scire, ex illis, Theses oppositum colligi.

Cæterùm; in Nostris Disputationibus, quia non tam ex *Communibus*, quàm ex *propriis* cujusque scientiæ Principiis instituuntur, Non juvat dicere, *se probè scire, conclusionem ex talibus sequi*: Si enim hoc dicat, cogitur admittere Thesin esse falsam, quia Principia propria, aut omnino, aut propemodum sunt demonstrativa: & deinde; Noster *Defendens*, suscipit Theses defendendas ut veras, sed *Dialectica Disputatio* fit Exercitii gratiâ, ac proinde, *Respondens* ponit Thesin, non tam, quòd putet esse veram, quàm ut se exerceat. Atque idcirco; *Respondens* daturus specimen, ut nunc fieri solet, in quibusdam aliter se gerere debet, ac *respondens* Dialecticus, non enim necesse est, ut concedat probabilia, quia fieri potest, ut sint falsa. Primum igitur; *Iste* videre debet, an revera sit Syllogismus, nec ne. Nam si non est, nihil ad propositiones dicat, sed illas permittens, neget Consequentiam; nisi fortè facillimâ mutatione Syllogismus esse possit, nam passim negare Consequentiam, cum possis, puerile est, & *Sophisticen* seu Contentionem olet. Quòd si Syllogismus; videat, an æquivocatio lateat, tunc enim *Æquivocum* distinguat, etiam in Conclusionem, si ibi redit, & in uno sensu concedat, in altero neget. Si tamen distinctio est necessaria vel ad rem: quidam enim, vel gratiâ ostentandæ eruditionis, vel etiam, ut disputanti filum initio præcidant, mox ad distinguendum prorumpunt, quod & vanum, & contentiosum est. Quidam etiam pueriliter, nescio quas Distinctionulas hinc inde corrogant, & tanquam, nihil simpliciter, & Categoricè dici possit, pueriliter & imperitè distinguunt illud semper in ore habentes, Latè & strictè.

Et tunc maximè sibi subtiles videntur, cum nihil dicunt aut scribunt, ubi non possint, illud suum, *Latè & strictè* usurpare. Quasi verò non omnia sic in dubium revocari possint. Quolibet nomine est utendum, prout subiecta materia postulat, nec pro arbitrio, extra metam currendū, ne nullus currendi, sicut & *Latitudinis*, finis inveniatur. Quòd si adhibeatur distinctio, sit, quæ pondus vel momentū habeat, cuiusmodi sunt illæ, quas vel invenit, vel excoluit Arist. *simpliciter & secundum quid: Per se & per accidens: Actu & Potestate: Simpliciter & ex hypothesis*, & similes.

Quòd si distinguendi locus non est, videat *Respondens*, ne concedat aliquid repugnans Thesi, vel antea legitimè concessis, vel principiis ejus scientiæ, ex qua est Thesis: animadvertat, an id ipsum, quod negatum, simpliciter probet adversarius; repellat petentem Principium, nec quidquam dicat extra rem, ne adversarius, argumentorum inopiâ laborans, illud arripiat, & contrà id ipsum, Argumentationem convertat. Nam per se pè accidit, ut *callidi Disputatores*, argumentis destituti, invitent *Respondentem* ad multa dicenda, vel ad aliquid pluribus explicandum, ut quidvis deinde, etiam leviter dictum, refutent, ne obmutescant.

Quare; si petitur à *Respondente*, alicujus Propositionis declaratio, paucis, & tantum necessariis verbis expediat: argumentantes enim, sive imperiti, sive imparati, consueverunt, aliqua quærere, aut explanationem postulare, vel ut interim, se colligant, vel, ut *Respondenti* aliquod verbum excidat, contra quod liceat opponere. Numquā patiat *Respondens* mutari vices, ut contrà *disputans* respondere incipiat, & onus argumentandi in Respondentem transferat.

Siqua non sunt ad rem, resumat, nec interloquatur, alioqui & disputator interloquetur; finem præstoletur, & deinde, quæ ad rem non sunt, permittat & dicat, *Esto*. Atque, ut
facilius

facilius Argumentationem repetere possit, Thesin quæ oppugnatur, animadvertat, & primam propositionem; Primis enim retentis, cætera meminisse facilius est.

ARTICULUS II.

Quomodo sit solvenda Argumentatio

CONCLUSIO. *Aliud est solvere, aliud impedire Argumentationem.* Possumus impedire, afferendo objectionem seu Instantiam adversus interrogata, vel secundò adversus interrogantem. Vel tertio; obijciendo talia, quæ ad examen multo indigent tempore, ut facere solent Hæretici, qui cùm premuntur, statim ad alias quæstiones vel objectiones confugiunt.

Quâ de causâ, insignis quidam P. Augustinianus Eremita librum, Hæreticum *QUARE*, per Catholicum *QUIA*, conscripsit, magno Catholicorum bono. Quod verò Hæretici, hoc etiam faciunt Contentiosi quidam Disputatores, quibus non tam est animus vel scientia, objecta dissolvere, quàm Moram & impedimenta obijcere.

Quanquam adversus Gloriosulos, & Calumniatores aliquando melius & utilius est, vel retorquere, vel remorari, & novum texere nodum, quàm ex arte, solvere argumentum.

Porrò; solvere, est illud tollere, ex quo efficitur falsum, non enim quovis sublato, Argumētatio solvitur: Multa namque falsa in una Argumentatione, esse possunt: ut; *qui sedet, scribit, sed Socrates sedet, ergo scribit.* ablatâ minore, etiam falsâ, non est soluta Argumentatio, quia etiam si sedeat, non scribit; causam ergo Falsitatis ostendere oportet, Nempe Qui sedet, scribit.

Ad doctrinæ abundantiam, juvat etiam audire, quæ Lud. Vives, de respondendo & solvendo docet. Sic igitur ille de

Disput. *Argumentatio*, inquit, *qua* *Judicium* fallit, *ea*, *vel* *de* *Materia* *decipit*, *ex* *qua* *conficitur*, *vel* *de* *artificio*, *nempe* *forma* *&* *colligatio-*
ne *partium*. *Cognitio* *Materia* *ad* *singulas* *artium* *pertinet*: *ut* *cum* *di-*
citur, *Omnis* *Unius* *Principatus* *optimus*, *Tyrannis* *est* *principatus* *unius*,
ergo *optimus*. *Forma* *verò* *&* *compositio* *hujus* *sunt* *loci* (*artis* *logica*)
ut, *Omnis* *Virtus* *sua* *vis*, *&* *voluptas* *sua* *vis*, *Virtus* *igitur*. *Hic* *pro-*
prie *Paralogismus* *appellatur*: *Nam* *prior* *ille*, *tametsi* *ex* *falsis*, *tamen*
bonus *esse* *Syllogismus* *poteſt*, *qualis* *est* *ille* *idem*. *Materia* *argumen-*
torum, *generatim* *quidem* *sic* *itur* *obuiam*. *Certa* *&* *necessaria*, *osten-*
duntur *non* *esse* *ejusmodi*, *ſi* *declaretur*, *aliud* *ſimillimum* *necessarium*
non *esse*; *interdum* *quoq;*, *ex* *eodem* *illo* *argumento*, *contrariū* *concludi*:
ſi *opponatur* *autoritas*, *ſuiſſe*, *quibus* *non* *ſit* *viſum* *tale*, *quorum* *ingeni-*
um *&* *judicium* *aliis* *in* *rebus* *pro* *valido* *ſit* *habutum*. *Probabile* *est* *quod*
cuiq; *videtur* *ita* *esse*, *non* *certa* *&* *evidenti* *ratione*, *ſed* *verſimiliore*,
quàm *contraria*. *Probabilia*, *vel* *infirmantur*; *vel* *tolluntur* *penitus*:
infirmantur, *ſi* *planum* *ſiat*, *minus* *esse* *in* *eis* *robur*, *quàm* *putabatur*, *ſo-*
lere *plerumq;* *contrarium* *evenire*: *Tolluntur*, *objectione* *eorum*, *qua* *illa*
ſint *vel* *necessaria*, *vel* *magis* *credibilia*, *&* *patefactione* *circumſtantia-*
rum, *cur* *in* *hoc* *loco*, *in* *hoc* *tempore*, *in* *his* *rebus* *illud* *non* *procedat*.

Jam *verò*; *Argumentationem* *aptam* *&* *conſectam*, *vel* *re-*
pellimus, *vel* *difſolvimus*, *vel* *eludimus*, *vel* *retundimus*. *Repellitur*.
cum *negatur*, *benè* *colligi*: *Difſolvitur*, *cum* *profertur* *captio*, *qua*, *quia* *fe-*
rè *ſit* *ex* *ambiguo* *&* *ſimili*, *idcirco* *vocatur* *difſtinguere*, *in* *quo*, *tanquam*
re *duas* *aut* *plures* *in* *partes* *diſciſſa*, *membrum* *unum* *ipſi* *nobis* *ſumimus*,
alterum *vel* *reliqua* *ad* *verſario* *concedimus*: *Eluditur*, *cum* *adfertur* *ab-*
ſurdum, *quod* *ſequeretur* *ſi* *ita* *eſſet*: *Retunditur* *&* *quasi* *opprimitur*.
cum *fortius* *contra* *id* *argumentum* *opponitur*. *Qui* *verò* *negat*, *in* *ar-*
gumento *ita* *habere*, *nihil* *ad* *Argumentationem* *dicit*, *ſed* *ad* *examen*
partium *illius*, *de* *quo* *jam* *ſumus* *locuti*. *Eluſio* *à* *Retuſione*, *non* *mul-*
tum *diſtat*, *ut* *raque* *ab* *Aristot.* *appellatur* *Enſtaſis*, *Latine* *ad* *ver-*
bum. *In*

verbum, Instantia. Et paullo post, Opponitur obex argumentationi, ex eodem, ex simili, ex contrario, ex auctoritate. Ex eodem, si quis dicat, Amor bonum quia dulce; occurritur, Imò malum, quia indigentia. Ex contrario, Bonus vir amicis nocebit, quòd ab eis laesus, à quibus minimè oportebat: Nequaquam, Quòd nec malus amicis noceat, etiam ab eis laesus. Ex simili, Hic homo maleficio est semel affectus, semper igitur oderit: Quì hoc? Cum beneficio affecti non semper ament. Ex auctoritate, Ignoscendum his, quia sunt pueri; objicitur, Imò Salomon jubet, ut virga ne discedat à puero.

ARTICULUS III.

Quomodo sit reprehendenda Argumentatio?

CONCLUSIO. Non statim reprehenditur Argumentatio, si falsa est conclusio. Nam & falsa, probabilia alicui esse possunt. Quòd si Thesis est vera, necesse est, concludi falsum, nec ideo poterit Argumentatio reprehendi. Poterit verò, primò; si ex interrogatis nihil concludatur.

Secundò; si nihil ad propositum. Tertiò; Si non nullis additis, fieret Syllogismus, sed quæ adderentur, essent deteriora, quàm priùs interrogata. Quartò; si plura quis sumpserit, quàm necesse. Quintò; Si ex minùs probabilibus quàm sit Conclusio, aut ex iis, quæ plus negotii requirunt, quàm ut demonstretur problema. satis tamen est, si probabilia sumpserit, quis, quoad fieri potuit. Interdum quidem Argumentatio in se est vitiosa, sed aliter fieri non potuit propter contentiosum Respondentem, qui non dedit aut concessit probabilia. Nam; adversus eos, qui tergiversantur, non est integrum statim proponere, cujusmodi quis velit, sed cujusmodi possit.

Quòd si

Quòd si *Respondens*, omnino ad interrogatum non respōdet, cur eum non reprehendit interrogans aut discedit? Hæc igitur, sunt præcipua benè disputandi præcepta: At hæc, & omnia, quæ superius dicta sunt, omnium optimè confirmantur *Exercitatione*: cuius, præter ipsam disputationem, sunt hæc Documenta.

Primum; Ad omnem Thesin in utramque partem considerare argumentationem, & hac inventâ statim solutionem quærere, etiamsi nemo alius sit, quî cum disputemus; Et hoc non solum utile est ad congressus Dialecticos, sed etiam, ad Philosophiam; tantum enim reliquum erit, ut ex Contrariis seu Contradictoriis alterum, rectè eligatur, *sed ad id oportet Naturâ esse benè informatum*, ait rectè Arist. *Atq; hæc revera, est Natura bonitas, posse rectè eligere verum, & declinare falsum, quod quidem ii, qui benè à natura informati sunt, possunt rectè facere. Nam qui rectè diligunt & oderunt, quod affertur & proponitur, hi seligunt, quod est optimum.*

Secundò; Sciendæ sunt propositiones de problematis, quæ sæpè in Disputationem veniunt, & maximè de primis. Tertiò; Parandæ sunt Definitiones, eorum maximè, quæ prima sunt. Quartò; Ex una Argumentatione multas facere, assuescendum est, & Argumentationes convertere. Quid verò sit Argumentationis aut Syllogismi Conversio, diximus in Logica. Quintò; Fiant Argumentationes quàm maximè Universales. Sextò; Ab iis, qui sunt apti ad Syllogismos, sumantur propositiones; ab iis, verò, qui Inductione felices sunt, Similitudines accipiantur: in his enim utrique exercitati. Omnino ex Dialectica Exercitatione seu Disputatione, enitendum est, referre, aut Syllogismum, aut Solutionem, aut propositionē, aut objectionem; aut denique notare, rectè ne quis interrogarit, nec ne, & quam ratione utrumque acciderit. Verum; Non oportet, cum quibusvis facile congrédi, inde enim nea

aim necessario accidit, ut sit prava disputatio: etenim, qui se exercent, nequeunt sibi temperare, quò minus differant contentiosè, ait Aristot. in fine Top.

COMMENTATIO

Ultima.

De Elenchiis.

Libris duobus, de *Elenchiis* seu *Redargutionibus* Arist. differunt, quos certum est ex Epilogo, libris Topicorum rectè adjungi. Nam, Quia sunt aliqui, qui non *Exercitationis* gratià, ut Dialectici, sed causà *Ostentationis* vel *Quæstus*, cum aliis differunt, ac proinde, non tam proficere, quàm vincere cupiunt; ad ejusmodi homines retundendos, necesse est, Dialecticum scire, eorum scopos, & insidias, & quomodo sit illis occurrendum. Imo non raro, præter intentionem, alicui *Sophisma* excidit, & tunc prodest scire solutionem, ne, ut sæpissimè fit, longissimè erremus, dum *Sophismata* & captiosa argumenta pro veris aut urgentibus rationibus amplectimur. Cum igitur, ut ait Arist. l. 1. c. 2. sit officium in quaq; re periti, nec mentiri ipsum, in iis, quæ novit, & posse alium mentientem patefacere, opus est, arte solvendi cavillationes: sic enim Ars deluditur arte. Quanquam *Sophistica* non tam est Ars, [nulla enim Ars per se quærit falsum aut malum, nec Sophistice facit sapientem] quàm prælectio quadam, qua Sophista, magis eligit videri sapiens, quàm esse & non videri. Itaque Dialecticus facere posset, si vellet, *Sophismata*; sed *Sophista* facit: quemadmodum & Medicus interficere posset, si vellet; sed Homicida aut Veneficus, quod potest, facit, & interficit. Simile quiddam cernere licet in reliquis artibus seu potiùs facultatibus, Itaque *Sophistice* disputare, non est alicujus novæ Artis, sed est ejusdam *Prælectionis* & pravi propositi.

ARTICULUS I.

Quæ universim observanda contra Sophistas

CONCLUSIO. Universim contra Sophistas, observandum & retinendum memoriâ est, quid sit illud de quo est contentio vel altercatio. Hac de re sic Lud. Vives de Disput. Caput est in altercatione omni, inquit, ut sciatur, quid positum sit in controversia, & de quo disputantes contendunt; alioqui enim temerè ac ridiculè, multa ultro citroque jactabunt; quod passim videmus in disceptationib. cōtingere, ut alter aiat Cælum agitari, alter conetur evincere, Terram in mundi medio quiescere. Proximum est, ut respondens, perspectam illorum omnium habeat, naturam, de quibus agitur, ut ea non solum à diversis atq. ab similibus, cogitatione ac animi judicio se jungat, sed à conformibus etiam, quæ ex similitudine fucum facere possent ad fraudem. Ex hac separatione nascetur, ut & distinguere ambigua, & dividere, & definire rectè valeat, quorum trium ignorantia, magnos in disputando, & turbulentos errores affert, clamoresq. absonos, plenos contentionis, cum velut Andabata qui pedem contulerunt, oculis clausis, dimicent; & plerumque usu venit, ut quæ quis ignorat, tueatur pertinaciùs, sive oppugnet sive propugnet, ratus vera sese asseuerare, cum cōtrà, qui à falso sestare non nescit, lentius agit ac remissius, ex conscientia videlicet, non ignarus, captare se tantum. Quapropter, ut hac uterq. clariùs pervideat, conservandum est judiciū integrum, minimè perturbatum tempestate aliqua affectionum; quæ omnes incitata & accensa, velut fumum quendam, rationi & facultati judicandi offundunt, quo veri perspicientia impeditur, utilissimum est altereando non commoveri animo. Idcirco, Biliosi, fervidi, irritabiles, captatores inanis gloria, non sunt idonei altercationi (Disputationi) præsertim, adversus Sophistam vafrum.

Porro, sunt aliqua, quæ etsi in Viris probanda non sunt, quos decet

deceet animi tranquillitas; tamen in *Juvenibus & Discipulis* non displicent; aut enim significant, aut excitant ardorem discendi, multorum ingenia, nisi quibusdam gloriæ stimulis irritarentur, languerent. *Juvenes* minùs adhuc, quanti sit pretii Veritas, perspiciunt, quare *victoria, & Gloria* præmij loco, ostendenda est. Et sanè prudenter sæpe faciunt *Doctores*, qui ad suos *Discipulos* excitandos, nonnunquam vehementius congregiuntur. Cavere tamen decet, ne adeò effervescent, ut vel censure gravior, vel contumeliosum verbum excidat: sapienter faciunt, qui in suorum discipulorum congressibus, eosdem tam diu velitari sinunt, quousq; possunt, & tum breviter retexentes argumentationem & responsionem, probanda collaudant atq; ad reliqua viam expediunt. Sed hæc hæctenus, quæ plus prudentiæ, quàm fortasse artis habent.

ARTICULUS II.

An meliùs sit falsum revocare, an
in defendendo per-
sistere?

CONCLUSIO. *Simpliciter melius est revocare, & errorem corrigere. Honestius profectò est semel errare, quàm errori errorem addere, quod contingit errorem defendentibus, neque enī error, nisi errore defendi potest. Qua de re ubi suprà vides: si aberrasse sciamus nos, revertamur in viam ultrò, sive admoniti. Quippe, satius & fructuosius est, rectè ingredi, quò intendimus, quàm adversario non concedere de Victoria, & pertinaciter tueri falsum. In victi quidem persisteremus, sed contra verum, à quo vinci longè præstat, quàm omnino contrà illud tendere. Vinci ab homine, contrà disputante, leve est, ac brevissimum dedecus; falli autem ac decipi, miserū: nec rarò vinci te ab altercante, perpusillum honorem illi parit, tibi verò emolu-*

~~emolumentum~~ grande: discedet ille inflatus victoriâ, in liberatus ~~in~~ norantiâ, tanto ac tam fado malo. Hæc ille. Dixi autem, *simpliciter*, nam & illud laudamus in *discipulis*, si quando in disputationibus norunt errorem non magnum, consequenter defendere, hoc enim est signum, quod saltem sciant, quid ex quo sequatur: & sæpè magis exercendi & docendi sunt *Iuvenes*, ut aptè quàm ut verè respondeant, præsertim, cùm nòdum attrigerunt scientias: quas ubi degustare incipiunt, de veritate etiam ut cum primis solliciti sint, eos admonere convenit.

ARTICULUS III.

Quinam sint Loci Redarguendi?

CONCLUSIO. Duo sunt Loci Redarguendi *Sophistice*: Unus, Non facere Syllogismum in bona forma; Alter, Non concludere, quod est *revera Contradictorium*, sed quod videtur tantum *Contradictorium*. Ita explico & ostendo. Sophistæ, quoniam malunt videri sapientes, quàm esse, hæc quinque præcipuè consecretantur: Primum & præcipuè, ut redarguere videantur Elencho; Deinde, ut falsum dicere ostendant. III. ut ad Paradoxum seu Inopinabile ducant; IV. ut Solæcismum committere faciant; Postremo, Ut nugetur, seu Idem bis dicat Respondens. si quod horum obtineant, Victores se esse, ac proinde sapientiores videri credunt. Quanquam, qui hæc Victoriæ gratiâ faciunt, potius Litigiosi & litium Amatores sunt: qui verò Gloriæ causâ ad lucrum, *Sophistæ*, Est enim *Sophistice*, Facultas quadam, lucrum captans, ex ea quæ videtur sapientia. Jisdem argumentationibus Litigiosi & sophistæ utuntur, sed non eorundem gratiâ; eademq; Argumentatio Litigiosa erit & Sophistica, sed non eadem ratione: quâ enim Victoriæ fucatæ causâ adhibes, *Litigiosa* est; quâ verò, ut sapientiæ opinionem compares, *Sophistica*: Est enim *Sophistice*

Sophistice sapientia, quæ videtur, nec tamen est. Nunc, quod attinet ad Elenchum; *Elenchus* seu Redargutio, est *Syllogismus Contradictionis*, seu concludens contradictorium alicui Conclusioni, vel Thesi: Proinde, ut Syllogismorum alius est verus, alius apparens: ita Elenchus alius est verus, alius apparens: Verus, qui revera Contradictorium concludit; Apparens, qui videtur concludere. Et ex Veris, alius est Demonstrativus, alius Dialecticus. Demonstrativus est in singulis particularibus scientiis, ex propriis scilicet cujusque principiis, omnis enim scientia verum concludens, potest etiam monstrare oppositum esse falsum. Duo sunt igitur ad Elenchum necessaria: Primò, ut sit Syllogismus, Secundò; ut Conclusio verè contradicat Conclusioni vel Thesi respondentis, horum alterutrum si deest, jam Elenchus non est. Quæ autem Syllogismo, ut ex necessitate concludat, necessaria sint, jam in Organo ostensum est antehac: similiter de Contradictione, dictum est in l. i. Perih. & postea iterum dicetur.

Itaque Sophista, si aliud non potest, studet committere vitium in Syllogismo, occultum tamen, nam si manifestum esset, continuo exploderetur. Sunt autem occultiora Vitia, *Minor negativa in i. fig. Propositiones indefinite, perinde ac si essent universales: Duae affirmativa in ii. fig.* quod vitium est frequentissimum, & utcunque occultum, & ferè omnes Captiones ex Accidente, hoc vitio laborant. Ne autem verè sit Contradictorium, quod concluditur, contingit, siquid ad veram Contradictionem necessarium omittitur, de quo Arist. i. Elench. *Elenchus est Contradictio unius & ejusdem, non Nominis, sed rei, ac Nominis non Synonymi, sed ejusdem, & secundum Idem, & ad Idem, eodemque modo & eodem tempore.*

Et sanè, si rem accuratè examinamus, Omnes Captiones ad Elenchi ignorantiam reducuntur, teste Arist. Modi enim Elenchis redarguendi, duo sunt: Alii namque sunt in Dictione, Alii extra dictionem. In Dictione, sunt sex; ut *Homonymia*,

seu *Æquivocatio Amphibolia*, *Compositio*, *Divisio*, *Accentus*, & *figura dictionis*. *Extra dictionem*. sunt septem; *Vna ex Accidente*; *A simpliciter*, *ad non simpliciter*, seu quodammodo, seu quadam ex parte, vel alicubi, vel aliquando, vel ad aliquid, aut vice versa, ab his *ad simpliciter*. III. *ob Elenchi ignorantiam*. IV. *Ex Consequente*. V. *Ex petitione principij*. VI. *Quia Non-caussa ut caussa ponitur*. VII. *Quia multa Interrogationes pro una accipiuntur*.

Atq; ut singularū ex his locis, *Captionū* exēpla ponamus; Ex *Homonymia* seu *Æquivocatio* ē, similes fiūt argumētationes:

Qui multa Edit, multa devorat:

Sed hic Doctor multa Edit,

Ergo, multa devorat.

Quanquam; hoc sophisma est etiam ex *Accentu*, verbi *Edit*.

Item; *Qui surgebat, stat:*

Sedens surgebat,

Ergo, Sedens stat.

Sedens est homonymum; nam & est præsens temporis & præteriti Imperfecti ut Grammatici loquuntur. Ex *Amphibolia*.

Qui frustra laborat, litus arat:

Qui aerem verberat, frustra laborat,

Ergo qui aërem verberat, litus arat.

Et, *Quod quis videt, hoc videt.*

Lapidem tu vides,

Ergo Lapis videt

Et, *Quem verum est, occidisse hominem, homicida est:*

Sed verum est, Uriam David occidisse,

Ergo, Urias homicida est.

Hæc deceptio non est, nisi in plurib. dictionibus, seu vocū cōstructione, Unde a Homonymia differt *Amphibolia*. Huc pertinet *Captiosū* illud *Oraculum*, *Aio, Te Acacida Romanos vincere posse:*

posse: ubi ambiguum relinquitur, An Acacides, hoc est, Pyrrhus, Romanos vincere possit, an contra, Romani Acacida.

Ex Compositione & Divisione,

Sedentem possibile est stare, ergo fieri potest, ut sedens stet.

Quicumq; scit litteras nunc didicit illas, Grammatica peritus scit litteras, igitur nunc didicit illas.

Peccatum est in compositione.

Item, *Quocunq; vidisti hunc percussum, percussus est:*

Sed oculo vidisti percussum

Ergo, oculo percussus est.

Peccatum est in divisione, ut alibi dicetur, Nec verò ista fallacia solum habet locum in dictionibus connotativis, ut quidam existimare videntur, V. G. in similib. *Sedens, Surgens, Prædestinatus* &c, sed etiam, quotiescunq; conjunguntur disiungenda, & conjungenda dividuntur; ut *Quidquid vivit semper est seu erit. Siquid vivit semper est. Vidi imaginem auream vestem habentem. Ego te feci servum existentem liberum.*

Item ex eodem Captionis Genere, obijci solet,

Quod, qui singula possit ferre, possit omnia ferre: & qui singula venialia vitare possit, omnia quoq; vitare possit. Et, *Quicumque bonus est, bonus est: Atqui, malus bonus est artifex, ergo malus artifex, bonus est. Et, Quæcunque sunt duo & tria, sunt paria & imparia, Quinque sunt duo & tria, Ergo Quinque sunt paria & imparia..* Hoc sophismate lusit, bellus scilicet Adolefcens ille, studiorum suorum rationem Patri reddens Ovorum augmento, sed sapienter elusus est.

Ex Accentu, sic decipiunt sophistæ:

Quidquid malum est, fugiendum est:

Pomum autem malum est,

Ergo pomum fugiendum est.

Et, *Quidquid invitè fit, coactè fit:*

Sed Vinum in vite fit,

Ergo coactè fit:

Quan-

Quaerquam etiam ad Compositionem hoc referri potest.

Quemcumque equum est pendere, justè suspenditur.

Sed, Debitorem, equum est pendere.

ergo Debitor justè suspenditur.

Et, Omnis populus est arbor,

Multitudo hominum, est populus,

Ergo, hominum multitudo est arbor.

Hæc etiam esset Homonymia seu Æquivocatio, si populus, sub eodem accentu plura significaret.

Item, Si domum abeo, recedo:

Sed domum habeo,

Ergo recedo.

Item, Qui fovet equum, justam tuetur causam,

Hic auriga fovet equum,

Ergo justam tuetur causam.

Item, Qui alteri dicit, Egregiè, laudas.

Sed qui irridet, dicit, Egregiè,

Ergo, Qui irridet, laudas.

Addit verò Aristoteles, hanc fallaciam magis habere locum in scriptura, quàm in oratione vivâ voce, pronuntiata, quod quidam ea de causa dixisse interpretantur, quia antiquissimi Græci, sine ullis aut spirituum aut accētuum notis scripserint, idque doceri, vetustis etiamnum extantib. Græcis codicibus: Præterea, marmorea monumenta vetustissima, quæ Romæ videntur, nudis solùm characteribus incisa, absque ullis ejusmodi notis. Apud Latinos, Quantitatis habetur ratio, quæ plerùmque in primis Syllabis obscura est; Unde ejusmodi Captiones ex accentu apud Latinos, sæpius ad Homonymiam referuntur.

Demum; ex Figura dictionis sumuntur Captiones, cum dolus struitur, propter dictionis similitudinem, præsertim in.
fine

sine, quemadmodum *videre* & *secare* similitudinem quādam, quoad dicendi seu dictionis formam habent; & quia *secare* est agere, probat Sophista, *Videre* quoq; esse agere. Sic etiā sæpe, *Quale*, sumitur ut substantia aut contrā: aut, quod est in hoc prædicamento, effertur ac si esset in altero. Ex hoc genere, potest aliquis duci ad Solœcismum, ut:

Omnis homo est factus ad similitudinem Dei.

Eva est homo,

ergo Eva est factus ad similitudinem Dei.

Qui docet agit:

Ergo & qui dolet.

Item, *Quicquid heri emisti, hodie comedisti (hoc possibile est).*

Crudum emisti,

Ergo crudum comedisti,

Crudum, est Quale: Quicquid est substantia.

Atq; Hæ sunt in Dictione fallaciæ, quæ quidem satis manifestè pertinent ad Elenchi ignorantiam: Quia Elenchus requirit Contradictionem unius & ejusdem de eodem, quod non fit in Homonymia seu Æquivocatione, neq; in Amphibolia, neq; in Figura Dictionis, in qua sumuntur V. G. quæ *Quale* significant, ac si *Hoc aliquid* significarent, & vice versa. Compositio verò, & Divisio, & Accentus, captionem efficiunt, cò quòd nō est eadem oratio, conjuncta & divisa, nec idem nomen sub hoc aut illo accentu.

ARTICULUS IIII.

An etiam Captiones extra Dictionem ad Elenchi ignorantiam reducantur?

CONCLUSIO. Hæ quoq; Captiones ad Elenchi Ignorantiam reducuntur. Itā ostendo. Prima captio extra Dictionem, est ex acciden.

eidente, cum scilicet creditur idem inesse subjecto, quod inest Accidenti seu prædicato; ut, si concessum est, *Coriscum* esse diversum ab homine, colligit Sophista *Coriscum* esse diversum à seipso, quia *Corisco* accidit homo, seu Homo dicitur de *Corisco*. Et si concessum est, *Socratem* esse diversum à *Corisco*, colligit Sophista *Socratem* esse diversum ab homine, quia *Coriscus* est homo, & *Socrates* est à *Corisco* diversus. In hac captione Accidentis sunt quasi octo formæ ut rectè ostendit Fons. l. 8. Instit. Aut enim. Quidquid affirmatur de prædicato, creditur affirmandum de subjecto; ut, si concessum est, quod *Homo sit animal*, subjungit Sophista, *Animal est genus, ergo homo est genus*. Aut II quidquid negatur de prædicato, creditur negandum de subjecto, ut si concessum est, quod *Animal non sit species infima* addit Sophista, *Homo est animal, ergo non est species infima*: aut si *Non omne utile est honestum*, Jam *Pietas ad omnia est utilis, ergo non est honesta*. aut III. Quicquid affirmatur de subjecto, creditur affirmandū de prædicato, ut, si *homo est animal, est q. species infima, ergo animal est species infima*. Aut. IV. Quidquid negatur de subjecto, creditur negandum de prædicato, ut, *quadrupes* negatur de homine, creditur negandum etiam de animali. Aut V. De quocunq; affirmatur prædicatum, creditur affirmandum subjectum, ut, *homo est animal, & equus est animal, ergo equus est homo*. Aut VI. De quocunq; negatur prædicatum, creditur negandum subjectum. Aut VII. De quocunq; affirmatur subjectum, creditur affirmandum prædicatum. Aut denique: De quocunq; negatur subjectum, creditur negandum prædicatum.

Hæc inquam ex Accidente captio, ad Elenchi ignorantiam reducitur. Nam Elenchus debet esse Syllogismus: ex Accidentis autem captione Syllogismus non fit; Neque enim, quicquid affirmatur de prædicato, affirmari etiam de subjecto potest. nam prædicato multa possunt accidere, quæ non accidunt subjecto, & ita fiet Syllogismus ex particularibus vel Indefinitis, ut,

Homo

De Elenchiis

Homo est animal.

Animal est genus,

Ergo homo est genus.

Nec II. quidquid negatur de prædicato, negatur de subiecto, fiet enim rursus Syllogismus ex particularibus aut Indefinitis; ut *Animal non est species infima,*

Homo est animal,

Ergo homo non est species infima.

Si autem fiat ex universalibus, bonus quidem Syllogismus erit. Quidquid enim universim negatur de aliquo, negatur etiam de quovis contento sub illo, seu de quovis eius subiecto, secundum Dici de nullo; sed propositiones non erunt statim veræ, neque enim verum est, *Nullum Animal est species infima.*

Nec III. Quidquid affirmatur de subiecto, affirmatur de prædicato, eadem ratione, fiet enim rursus Syllogismus ex Particularibus. Nec IV. quicquid negatur de subiecto, negatur de prædicato, ut albū negatur de Æthiope, nō tamē corpus, quod est prædicatū. Nec V. De quocunq; affirmatur prædicatū, de eo affirmatur subiectū; non enim, de omni, de quo affirmatur animal, affirmatur homo, fiet enim Syllogismus in secunda figura ex duabus affirmativis.

Nec VI. De quocunque negatur prædicatū negatur, subiectum. De quo tamen prædicatum negatur universaliter, de eo negatur subiectum, ut,

Nullum animal est lapis,

Omne marmor est lapis.

Jam de marmore, licet negare animal & è contrā.

Nec VII. De quocunque affirmatur subiectum, affirmatur prædicatum, ut,

Album est homo.

Omnis Cygnus est albus,

Non sequitur, *Ergo omnis Cygnus est homo*, est enim Syllogismus

ex maiore, particulari in prima figura: at si major sit universalis, bonus Syllogism⁹ erit. Nec denique; De quocunq; negatur subjectū, negatur prædicatum. Huc pertinet illud Sophisma:

Quod ego sum, Tu non es:

At ego sum homo,

Ergo tu non es homo.

Item, *Socrates & homo non sunt idem,*

Socrates est Socrates,

ergo Socrates non est homo.

Et, *Socrati accidit album, & coloratum,*

ergo albo accidit coloratum.

Et, *Socrates est justus,*

Socrates est Philosophus,

ergo Philosophi sunt just.

Nimirum, non quidquid dicitur de Socrate, dicitur de Philosopho, nisi per accidens, & in parte.

Et, *Ignis motu suo celerrimus est,*

Ergo animus est ignis.

Hæc de ista Captione. Altera, extra dictionem fallacia est, quæ vocatur *simpliciter, & non simpliciter*; Cū Sophista, ab eo quod est secundū quid, seu alicubi, seu aliquando, seu comparatè ad hoc, argumentatur ad simpliciter. Et hæc etiam Captio ad Elenchi ignorantiam pertinet, non enim est simpliciter. eiusdem de eodem affirmatio & negatio. ut,

Hector est homo pictus,

Ergo est homo.

Item, *In templo mercaturam exercere nefas est.*

Ergo mercaturam exercere nefas est.

Et, *in Naufragio expedit merces projicere,*

Ergo omnino expedit.

Quæ duo sunt secundū quid ex loco & tempore.

Tertiò; Cū non causa ut causa ponitur, ad Elenchi ignorantiam

norantiam pertinet, Elenchus enim est Syllogismus, in Syllogismo aut aliquid ex necessitate accidit ex iis, quæ posita sunt, quod non fit, si non causa ut causa ponitur, ut fieri potest in Syllogismis ad impossibile ducentibus, in quibus non causa ut causa, aliquando dicitur; nec ipsi immediate concludunt propositum, sed ex confessione vel ex pacto, vel ex aliqua alia hypothese. Item, *cum petitur principium*, non est simpliciter Syllogismus, quia idem est in præmissis & in conclusione.

Quartò; *Captiones ex Consequente*, sunt pars Accidentis Nam consequens accidit, sicut ergo in Accidente peccatur, cōtra Elenchum, ita & in Consequente. Est autem Captio Cōsequentis, cū id, quod affirmatur de Consequente, Sophista vult affirmandum de Antecedente, ut de animali, quod est cōsequens hominis, affirmatur quadrupes, quod deinde Sophista vult etiam affirmandum de homine, ut etiam in prima forma accidentis captiosi dictum est. Aut de quo affirmatur Cōsequens, vult affirmari antecedens, & fit Syllogismus in secūda figura ex duabus affirmativis; ut,

Omnis homo est animal:

Equus est animal

Non sequitur, *Equus est homo*. Quale Sophisma fecit etiam Ceneus: *Accidit ut nonnulli vitiose concludant*, ait Arist. 1. Post. T. 29 *quoniam accipiunt ea, quæ ambob. sunt consequentia, ut & Ceneus facit, concludens, Ignem generari multiplici proportionem, quia & ignis celeriter generatur, & hac proportio celeriter fit, sic autem non est Syllogismus*. Hæc ille. Fecerat ergo Ceneus Syllogismum in secunda figura ex duabus affirmativis: *Multiplex proportio celeriter fit, & Ignis celeriter fit seu generatur, Ergo Ignis est quadam multiplex proportio*. Fit etiam captio ex Consequenti, cū quis ex Consequenti probat antecedens, quod frequens est in sensuum deceptionibus: Quia enim melli consequens est flavus color, sæpè fel pro melle accipimus, putantes ex flavo colore consequi mel.

Oratoriæ quoque demonstrationes, quæ à signo accipiuntur, ex consequentibus sunt: nam volentes ostendere, *Adulterum esse*, consequens sumunt, *accuratiùs comptum esse*, multis autem hoc inest, quibus prædicatum non inest. Hoc captionis genere peccavit Melissus, probans, Universum esse infinitum: *Quod genitum est, ait, principium habet. Si ergo Universum non est genitum, principium non habet, proinde est Infinitum.* Verùm; hoc non sequitur, Non enim licet ab opposito Antecedentis argumentari ad oppositum Consequentis, sed tantùm ab opposito Cōsequentis ad oppositum antecedentis ut, *si homo est, animal est*: ex quo non rectè colligitur;

Si homo non est, animal non est, sed potiùs, *si animal non est, homo non est.*

Sunt ergo hujus fallaciæ tres modi: unus à destructione antecedentis, ad destructionem consequentis. Secundus, A positione Consequentis, ad positionem seu affirmationem antecedentis. Tertius, ab affirmatione eiusdem Consequentis, ad affirmationem plurium inter se.

Tandem; Captio plurium interrogationum quasi unius, etiam ad Elenchi ignorantiam, reducitur, quia de pluribus cōcedere vel negare, non est de eodem concedere vel negare. Itaq; *omnes modi, cadunt in Elenchi ignorantiam*, ait Arist. i. Elench. c. 5. *Illi quidem, qui in dictione consistunt, quia videtur Contradictio, & tamen non est: reliqui autem propter Syllogismi definitionem.* Quasi diceret, In deceptione Sophistica, aut non concluditur verè cōtradictorium, aut omnino non legitimè concluditur.

Ob quam verò causam in singulis, decipiamur, ratio in promptu, partim enim, quia non novimus distinguere Aequivoca, aut conjuncta & divisa, aut hoc aliquid & quale, putantes, quidquid alicui attribuitur, esse hoc aliquid: partim, quia non possumus dijudicare, an sit idem vel diversum, unum an multa, aut ex quibusnam fiat Syllogismus.

ARTICULUS V.

Quomodo sint solvenda Sophismata?

Quomodo Sophistæ operā dent, ut cogant dicere Falsum, vel Paradoxum, vel; ut quis Solœcismum aut nugationem committat, multa dicere non est opus, Tum quia, facilius ista Respondens cavere potest; Tum quia, potiùs in proponendo consistunt,

Huc faciunt, Prætermittere certum Problema; Multa interrogare; simulare, se discendi causā proponere; Transferre disputationem ad id, ubi quis abundat argumentis; sumere dicta sapientum, populari seufui repugnantia, aut ea, de quibus aliter loquimur, ac facimus, Nomen aliquod interpretari; & prolixā oratione uti, Celeriter multa proponere; Irasci in disputando, aut efficere iratum: (Nam perturbati, minùs possunt omnia observare,) Ordinem propositionum, permutare, Uti aliqua propositione tanquam concessā, & ut Elencho aliquis convictus videatur, vehementer ac sæpè facit impostura illa, maximè Sophistica, cùm, qui nihil Syllogisticè proposuerunt, concludendo dicunt, *Ergo* &c.

His & similibus sæpè obtinet interrogans concedi falsum, aut Inopinabile, seu Paradoxum, aut quasi factus sit Elenchus; Sed facile occurret *Respondens*, si non permittat interroganti Extranea, & reprehendat vel celeritatem, vel multitudinem, vel cōtendendi libidinem, vel sumentem aliquid non concessum. Nunc de solutione Sophismatum, quæ suprà ad Elenchi ignorantiam reduximus.

CONCLUSIO. *Sophismata in dictione posita, solvuntur distinctione; Quæ verò extra Dictionem, Negatione Consequentia.* Ita explico. Jam suprà ostendimus, aliud esse, solvere; aliud Impedire. Qui solvit, vitium argumentationis ostendit, & causam indicat. Et solutionum quidem alia est vera, alia probabilis. Non est verò semper utendum, præsertim adversus Litigiosos, solutione vera, sed probabili, id quod etiam in scriptis eruditissimorum, præsertim, S. Thomæ animadvertere est. Hic cum ad argumenta respondet, non semper ea solvit ex suis principiis, aut conclusionibus à se confirmatis, sed contentus est infirmitatem argumenti ostendere, solvendo ex aliqua opinione probabili: idque sapientissimè. Neque enim, cum argumentis respondemus, tam attendere debemus, quid revera sit, quàm quid probabile videatur. Plerumque enim, si ex opinione tua verà solvas, videberis argumentanti minimè satisfacere, aut etiam auditoribus vel lectoribus, qui tuam opinionem vel pro falsa, vel pro dubia habent.

Deinde; si semper vera solutio danda esset, longam sæpè disputationem necesse foret instituere, quò interrogans seu Argumentans solutionem vel caperet, vel eidem acquiesceret. III. accidit non rarò veram solutionem dependere ex aliquibus, quæ ad aliam disciplinam pertinent, vel certè in alio loco eiusdem scientiæ tractanda sunt, ut contingit, Theologis de Prædestinatione disputantibus, & sæpe à prima parte ad primam secundæ transvolantibus, &c. & nostris Logicis, qui dum nimio plus ipsarum rerum veritatem indagant, propriam suam artem demoliuntur, eamq; mirâ Metamorphosi in Metaphysicam transformant.

Hinc est, quòd multi, hæc non observantes, frequenter sed imperitè existimant, S. Thomam aut similes eruditissimos viros contraria vel contradictoria docuisse.

Jam igitur, quando Sophista vel ex æquivoco, vel ex
amphi-

amphibolia, vel ex compositione aut divisione, fallere vult, distinguere oportet, non quòd reipsa sit Elenchus, in quo est æquivocatio, vel simile quid, sed quia, nisi initio distinxeris, etiamsi in fine dicas, te non fuisse redargutum, propter æquivocationem, dubitabunt tamen auditores, an in principio prævideris. Quare, cum sit distinguere concessum, non est cunctandum. Quoniam verò, recta solutio est patefactio falsi Syllogismi, falsus autem Syllogismus dicitur bifariam, vel quia concludit falsum, vel quia videtur Syllogismus cum non sit; qui concludunt quidem, sed falsum, solvuntur negando aliquam propositionem, ex qua efficitur falsum, Reliqui verò solvuntur negatione Consequentia.

Porro; ut in particulari dicamus ad exempla Sophismatum, quæ suprà allata sunt, *Edere*, est æquivocum, imò & aliud & alium accentum habet. Ita & *Sedens*, æquivocum est, significans tempus præsens & præteritum imperfectum. Quæ certè solutio, longè facilior & planior est, quàm quæ petitur. sive ex *Ampliatione*, sive ex *Distractione*, quæ spineta, ut ita dicam, posteriores Logici confinxerunt, & tot documentis onerarunt, ut nescias quid doceant.

Ad illud, quod sumebatur ex Amphibolia, dicitur, *Litus arare, aërem verberare*, sunt orationes multiplicis sensus. Item in eo, *Quod quis videt, hoc videt*, illud hoc potest esse nominativi & accusativi casus.

Composita quoque & divisa oratio sæpè habet diversam significationem, ut sedentem stare, cum sedet. Nec pertinet Sophisma Compositionis ad Sophisma Amphibolia, quia in Compositione & Divisione, non manet eadem oratio. Ad illud, *Quo vidisti percussum, percussus est*, interest an illud *Quo*, referas ad *vidisti*, an ad *percussum*. Ita hîc, *Quidquid vivit semper est*, nam *semper* vel ad *vivit*, vel ad *est* refertur. Item, Quæcunque sunt duo & tria conjunctim sumpta, non sunt paria & imparia.

In Captionibus ex Accentu, *Malum*, habet in prima, modò gravem, modò circumflexum. Sic etiam, *pendere*, & *pendere*, in penultima; & *Populus* in prima. *Ab eo* & *Habeo*, aspiratione differunt; *Equum* & *equum*, diphthongo.

Similitudo quoque seu Figura Dictionis, facit, ut ad eandem Categoriam, vel ad idem Genus pertinere videantur, quæ similiter efferuntur, ut *Audire* & *Ferire*, *Secare* & *videre*.

Huc etiam spectant hæc & similia: *Accidit ne simul idem facere & fecisse?* si negas: pergit Sophista, *sed accidit idem simul videre & vidisse, ergo accidit, idem simul facere & fecisse.* Accipit Sophista, *videre & vidisse* propter dictionis similitudinem, ac si *videre & vidisse*, sint *facere & fecisse*, cùm *videre* sit potius quoddam pati, ex secunda de Anima.

Item; *Quod quis non habet, cùm prius haberet, amisit:*
Sed decem florenos jam non habes, cùm prius haberes,
Ergo decem amisisti, cùm fortè tantum unum amiseris.
 est Sophisma ex figura dictionis: In Majore est Sermo de *Substantia*, in Minore, de *numero*.

Item; *Quod quis non habet, dare non potest.*
Decem florenos, non citò habes, (quamvis habeas)
Ergo citò dare non potes.
 In Majore est *Substantia*, in Minore *Modus*, seu qualitas quædam, vel *tempus*,
 Nam, *habere citò*, ad tempus pertinet.

Item; *Nonne, quod quis perambulat, calcat?*
Sed per ambulas totum diem,
Ergo diem calcas.
 Sophista transgressus est à *Substantia* vel loco ad *tempus*, nam perambulare totum diem, non significat locum, sed tempus. Neq; cùm *Calicem bibit*, dicimus, significamus rem, quam bibit, sed ex quo bibit: istud tamen potest aliquo modo, ad Homonymiam referri, *Calix* enim pro contento per Tropum accipi potest.
 Porro;

Porro; Quidquid commune ac universale est, non Hoc aliquid, sed Quantum vel Quale, vel ad aliquid, vel simile quid significat.

ARTICULUS VI.

Quomodo sint Accidentis & Consequentis
solvenda Sophismata?

CONCLUSIO. *Hac solvenda sunt, negatione consequentiae.* Non enim, Quicquid uni accidit, alteri accidit consequentiae necessitate, nec si hoc sequitur ex illo, statim B. sequitur ex C. nec si affirmationem sequitur affirmatio, ut ex homine animal, mox Negationem negatio sequitur, ex non homine, non animal. Si autem aliquid alteri universaliter inest, ut *animal* omni homini, tum etiam inest cuivis contento sub illo, ut *animal* cuilibet singularium hominum. Et, si ex antecedente, sequitur Consequens, tum etiam ex negatione Consequentis, sequitur negatio Antecedentis, ut si ex Homine animal, tum ex Nonhomine non-animal.

Hac in re, prodest exemplum habere in promptu, quod contra Sophistæ argumentationem proferatur, in quo non sequatur in simili argumentatione, Consequens. Et, quamvis ei, qui præcepta Syllogismi calleat, difficile non sit negare Consequentiam, quia tamen, propter Sophistarum importunitatem, propria sæpè solutio danda est, ad laborare debet respondens, ut vitium simili argumentatione, ostendat, & dicat, v.g. non sequi, ex *Positione* Consequentis, *positionem* Antecedentis, Neque ex *negatione* Antecedentis, *negationem* Consequentis. Item,

tis. Item, non statim, si aliqua sint *Accidente* idem, omnino esse idem. Unde, si *Coriscum* novi, & *Coriscus* est veniens, non ideo venientem cognosco, Nec si novi, *Binarium* esse parem, & iste est binarius, statim novi hunc esse numerum parem, sed tantum novi universali cognitione.

Rursus;

Qui te ait esse animal, verum dicit:

Sed qui te ait esse bovem, ait te esse animal,

Ergo qui te ait esse bovem, verum dicit.

Perinde est, ac si ita diceretur,

Si es bos, es animal:

Sedes animal,

Ergo es bos. vel,

Omnis bos est animal,

Tu es animal,

Ergo es bos.

Nimirum, ex affirmatione Consequentis, non sequitur affirmatio Antecedētis; nec, si *animal* accidit homini & bovi, mox homo est bos.

Igitur, *Qui ait te esse animal*, non necessario verum dicit, si fortè ex falsa hypothēsi te dicat animal, ut in proposito *Si es bos*, potes dici *animal*, non autem simpliciter. & omni ex parte verum dicit neque enim es bos. *Et te esse animal*, verum est per se, at per accidens, potest esse falsum, non quòd aliquando non sis animal, sed quia non omne ex quo sequitur te esse animal, verum est.

Item; *Socrati*, qui est albus, accidit coloratum. *Socrates* enim accidit albo, non autem quod accidit Socrati, statim accidit colorato, & fit Syllogismus malus, fortè ex pluribus terminis quàm tribus.

Ex his

Ex his igitur manifestum est, quòd Sophisma ex accidente & Consequente tandem negatione Consequentiae elidatur. Sed quia in solutione, causa fallaciae & apparentiae indicanda est, necesse est, ut Respondens adjungat, causam fallendi & apparendi, omne etenim Sophisma decipit ex quadam apparentia; Causa igitur apparentiae in Sophismate ex Accidente est, quia accidens & id, cui Accidit, sunt quodammodo idem, ac proinde quod de uno dicitur vel negatur, videtur etiam de altero dicendum vel negandum.

Similiter in Sophismate ex Consequente, causa apparentiae est, quia si unum sequitur, videtur etiã prius sequi ex posteriore, ut si sequitur, *mel est, ergo flavum est*, videtur etiã sequi, *flavum est, ergo mel est*. Et, si ex affirmatione sequitur affirmatio, ut, *Bos est, ergo animal est*; videtur etiam eodem jure, ex negatione sequi negatio, ut, *Bos non est, ergo animal non est*. Dissolvens igitur, hanc quoque apparentiam diluere debet; Logico satis est negare Consequentiam, quia tamen Sophista sumit apparentia, is, qui Sophistae respondet, apparentiam quoque diffilare debet, eo modo, quo dictum est.

Quòd si tantum neges Consequentiam, videbitur nihilominus Sophista, quamdiu manet apparentia, benè conclusisse.

ARTICULUS VII.

Quomodo solvenda sint Sophismata, ex simpliciter & non simpliciter?

CONCLUSIO. *Hac dissolvuntur, negando Elenchum.* Explico. Elenchus contradictorium Thesis concludit, sed si alterum est simpliciter, alterum secundum quid, non est vera.

Contradictio, unde Sophistæ occurrendum est, non redarguisse, quia Elenchum non fecerit. In hoc igitur Sophismate causa apparentiæ est, quia sæpe pro eodem habetur, simpliciter & secundum quid tale esse; ut in exemplis suprà allatis, *Mercuriam exercere, & in templo exercere; In naufragio merces projicere & absolute projicere.* Rogat Sophista, *Potestne fieri, ut idem simul sanctè juret & pejeret?* si negas, ita pergit Sopista: *Jurat quis, se pejeraturum, & postea pejerat, hic sanctè jurat, & pejerat.* At occurre, sanctè jurare secundum quid, simpliciter verò pejerare. Ita etiam, fieri potest, ut idem mentiatur & verum dicat secundum quid, ut, qui dicit se mentiri dicendo, *Hominem esse animal;* hic verum dicit, cum enim Homo sit animal, verum non est quòd mentiatur, dicens, *Hominem esse animal;* & sic per accidens mentitur, dicit enim se mentiri, cum non mentiatur. Atque hinc solvuntur, illa, quæ dicuntur Insolubilia, sive ab Arist. sese interimentia. Sumamus primùm illud Arcesilæ, novæ Academiae fundatoris, *Nihil sciri potest.* Hoc si verum est, falsum est, si enim, *Nihil sciri potest,* tum hoc sciri potest. Eleganter hæc profequitur. Lact. t. 3. de falsa sapientia, c. 5. *Arcesilas non rectè fundavit suam disciplinam: Ignoratio enim omnium rerum, non potest esse sapientia, cujus est scire proprium. Ita, cum Philosophos expugnaverit, ac docuerit, eos nihil scire; ipse quoq; nomen Philosophi perdidit, quia doctrina ejus est, Nihil sciri.* Nam qui alios reprehendit, quòd nesciat, ipse debet sciens esse, Cum autem nihil sciat, quæ perversitas, quæve insolentia est, ob id ipsum se Philosophum constituere, propter quod ceteros tollat? Possunt enim sic respondere: *Si nihil nos scire conviceris, & ideo non esse sapientes, quia nihil sciamus, ergo ne tu quidem est sapiens, qui te quoq; confiteris, Nihil scire.* Quid ergo promovit Arcesilas, nisi quòd confectis omnibus Philosophis, se ipsum quoq; eodem mucrone transfixit? Et ca. 6. *Ut nihil sciendum sit, aliquid sciri necesse est.* Nam si omnino nihil scias, id ipsum, *Nihil sciri posse,* tolletur. Itaq; qui velut sententiæ loco pronunciat, *Nihil sciri,* tanquam perceptum profitetur, & cognitum, ergo
aliquid

aliquid sciri potest, Huic simile est illud, quod in scholis proponi solet in Asystati generis exemplum, Somniâsse quendam, ne somniis crederet. Si enim crediderit, tum sequitur, ut credendum non sit, si autem non crediderit, tunc sequitur, ut credendū sit. Ita si nihil sciri potest, necesse id ipsum sciri, quod nihil sciatur, si aut scitur Nihil sciri posse, falsū est igitur, quod dicitur, Nihil sciri posse. Sic inducitur dogma sibi ipsi repugnās, seq̃ dissolvens. Hæc ille. Itaque, Nihil sciri posse, verum simul est & falsum, verum secundum quid & ex opinione Academicorum, falsum autem simpliciter. Et rursus, ex opinione Academicorum, verum est simpliciter, Nihil sciri posse; falsum autem secundum quid.

Sic etiam, simpliciter verum est, *somniis credendum non esse*, verum autem secundum quid, quia hoc ipsum, *Somniis non esse credendum*, somniare quis potest; maximè quia Somnium de non credendo somniis, est de re vera, etiam extra somnium. Similiter, Epimenides Cretensis dixit, *Cretenses esse mendaces seu mentiri*, verum dixit simpliciter, secundum quid, falsum, ipse enim Cretensis aliquod verum dixit. Sed accidit huic, *Cretenses esse mendaces*, dici ab Epimenide Cretensi.

Ita etiam, *qui dicit se mentiri, cum nihil aliud dicit, mentitur ne?* Per se & simpliciter non mentitur, verum enim diceret, si diceret, *Ego non mentior*, ergo falsum dicit, *Ego mentior*, mox autem per accidens, mentitur, quia falsum dicere, hoc loco est mentiri. Et rursus; simpliciter, id est, omnibus consideratis, mentitur, quia falsum dicit dicendo se mentiri, cum non mentiatur, *neq̃ enim dicere se mentiri, per se est mentiri*, sicut nec dicere, se dicere verum, statim est verum dicere; nam utrum, quis verum dicat, usitatè non æstimamus ex verbis solis, quibus dicit se dicere verum, sed ex iis, de quibus dicit, se verum dicere. Ita etiam, mendacium usitatè non æstimamus ex verbis solis, quibus aliquis dicit se mentiri. Si autem intelligat de his ipsis verbis, *Ego mentior*, tum ex consequenti mentitur.

Circumferuntur alia quoq; , quæ seipsa quodammodo dissolvunt seu potius interimunt, ac vera & falsa simul videntur, ut si *Crocodilus raptum filium, se redditurum dicat, si Mater verum dicat, illa autem dicente, Non reddes, debet ne reddere Crocodilus? & mater verum ne dixit?*

Respondetur, Cùm dicimus, aliquem quidpiam non facturum, aut animum consideramus, aut evētum: Si animum, verū dixit Mater, *Non reddes*; neq; enim Crocodilo erat reddendi animus, saltem non admodum serius, & sic reddere debet. Si eventum, cùm sit de futuro contingenti, non potuit Mater determinatè verum dicere, & sic frustra Crocodilus conditionem veri dicendi apposuit. Quare lusit potius quàm promisit. Porro; veteres hanc captionem propter Crocodili mentionem, *Crocodiliten* appellant. Nec verò Crocodilus Matrem potuit accusare, quasi verum non dixisset, eò quòd ipse redderet fortasse: erit enim tantum falsum secundum quid. Solutiones demum aliarum Captionum, , facilè ex dictis suppetunt.

Quia verò frequentiora Sophismata fiunt ex æquivocatione, vel omissione alicujus, quod ad Elenchum pertinet, Distinguendi facultatem habere oportet, sic tamen ut distinctio sit necessaria, & ad rē & probabilis, alioqui erit ridicula & puerilis. Sunt enim quædam distinctiones, quæ vel probabiles non sunt, vel certè, si dantur, longam disputationē habent, utrum rei propositæ conveniant, ac proinde non solvunt argumentum, sed remorantur, & qui eas adhibent, ludere videntur. Nec fortasse operæ præmium est, ejusmodi distinctionum indicem contexere: eas enim cùm ediscūt Adolescentes, sine delectu & judicio effundunt.

Ne tamen omnino prætereamus, prima est, quæ dicitur *Realis & rationis*, qua longè clarior est illa, *simpliciter & secundum quid*. Addo & probabilior; cùm adhuc disputetur, quid sit rea-

fit realiter distingui. II. *Realiter & Modaliter*: At hæc est incertissima, certè nobis nulli videntur esse Modi, de quo alibi. III. *Essentialiter & Accidentaliter*: sed longè clariùs, universaliùs & probabiliùs dicemus, *per se, & per accidens*. IV. *Identicè & formaliter*; longè meliùs, *Re & ratione*. V. *Essentialiter & Integraliter*; tantùm habet locum in iis, quæ habent partes, aut quâdo significatur perfectio, & tum integraliter perfectum, est omni ex parte seu simpliciter perfectum. VI. *Specificativè & reduplicativè*. Meliùs, clariùs, probabiliùs & universaliùs dicitur, *In sensu composito & diviso*: Item, *per se, & per accidens*, quod enim *specificativè* est tale, quasi *per accidens* est tale, loquendo Analyticè, ut *Socratem* ajunt *esse crispum, specificativè*, quia secundùm capillos sit crispus, quòd est, *per accidens*: nam omne quod non est tale, quatenus ipsum, *per accidens* est tale, præsertim cùm Analyticè & demonstrativè loquimur.

VII. *Virtualiter & formaliter*, valet in causis, & quibusdam aliis, meliùs forse dicitur *Potestate & actu*.

VIII. *Absolute & Respectivè* universim probabiliùs dicitur. *Simpliciter & secundum quid, seu per se, & per accidens*.

IX. *Extensivè & Intensivè*, est distinctio particularis, & in paucis valet.

X. *Moraliter & Physicè*, est itidem particularis, & posset quis eadem ratione secundùm quamcumq; artem loqui, ut *Arithmeticè & Geometricè*. Sunt hujusmodi distinctiones particulares & valent tantùm in scientiis particularibus.

XI. *Latè & Strictè* est in multis difficultatibus effugium: quid enim est, quod hac distinctione solve non facile possis? Quin hæc distinctio latenter inconstantiam introducit, ut si semel assuescas, penè ubique, cùm aliquid discendum est, hoc *latè & strictè* succurrat, & sciendi aviditatem retundat.

XII. *Materialiter & formaliter*: *Formaliter & fundamentaliter*: in certo genere valet, nec sine magno delectu: Unde facile

est, risui semet exponere, si non cum iudicio adhibeatur; & quidlibet sic distinguere liceret. Probabilius est dicere, *simpliciter & secundum quid*, seu *Per se*, & *per accidens*, seu *Re & ratione*.

Demum; ut huc, *Suppositionum*, *Statûs*, *Ampliationis*, *Restrictionis*, *Distractiois*, *Remotionis* & similium documēta congeramus, tantam ego necessitatem non video, cum pleraque sint horrida, à Chrysippeis & Nominalibus potius quam à Peripateticis excogitata, & sæpè communem loquendi consuetudinem invertentia, ut nihil dicam, non rarò falsa, ut alii ante nos demonstrarunt, & ingenium non tam ad robur, quam ad argutias exercentia. Quid quòd ferè nihil est, quod non & usitatiùs & probabiliùs, & intelligentiùs ex præceptis hætenus cum Aristotele traditis, explicetur & solvatur. His ita expositis si idem nostram liberâsse videmur. *Lectoris equanimitatem si consequimur* (libet enim cum Rodolpho Agric. in simili scriptio- nis genere perorare) *boni consultum erit: si minùs, voluimus tamen, conatumq; præstitimus; qui, sicut plerisq; in rebus, vel solus laudis sufficit, ita mihi cum non arroganter, ad veniam speraverim, suffectu- rum.*

*Benedictus DEUS; Benedicta, in Mulieribus BENEDI-
CTA; Benedictus, Monachorum Pater
BENEDICTUS.*

INDEX COMMENTATIONUM ET ARTICULORUM.

Commentatio Procœmialis.

pag. 1

Art. I. An Dialectica habeat Materiam, an Objectum seu Subjectum? pag. 3

Articulus .II. An Dialectica sit Ars, an Facultas?

pag. 5.

Caput Primum.

De Syllogismo Dialectico.

pag. 7.

Commentatio I.

De Materia Syllogismi Dialectici.

pag. 8

Art. I. De quibus sit Syllogismus Dialecticus?

pag. 9.

Art. II. An non sint plura Genera problematum Dialecticorum?

pag. 10.

Art. III. An non sint pauciora Problemata Dialectica?

pag. 13.

Commentatio II.

De paranda Propositionum copia universim.

pag. 14.

Art. I. Unde & quomodo sumenda sunt Propositiones?

pag. 15.

Art. II. Unde intelligatur, aliquid multis specie modis dici?

18

Art. III. An ad copiam Propositionum & ratiocinationum, faciat similitudinum & differentiarum inventio?

p. 22.

Caput Secundum.

De confirmandi & refutandi Locis.

p. 24.

Commentatio I.

De Problemate Accidentis.

ibid.

Art. I. An sint aliqui Loci Argumentorum?

p. 25.

Art. II. An sint aliqui universales Loci, cuiusvis Problemati utiles?

p. 28.

Art. III. Qui Loci valeant ad refutandum & confirmandum Accidentis? 31

Art. IV. Qui sint Loci Accidentis comparati?

39

Commentatio II.

De Locis Generis.

41

Art. I. Qui sint Loci ad refutandum Genus, ex ipsa natura Generis, & ex eo, cujus Genus quæritur?

ibid.

Art. II. Qui sint Loci Generis confirmandi, ex iis, qui suprâ in Accidente, tanquam generales positi sunt?

43

Commentatio III.

De Lo-

<i>De Locis Proprii & Definitionis,</i>	44.
<i>Art. I. Qui sunt Loci proprii & Definitionis, an bene & recte sint posita?</i>	45
<i>Art. II. Quinam sint Loci, ex quibus simpliciter refutatur vel confirmatur Proprium aut Definitio?</i>	49.
<i>Art. III. Qui Loci ex Generalibus serviant Proprio & Definitioni?</i>	54

Caput I I I.

<i>De ipsa Disputandi ratione.</i>	56
------------------------------------	----

Commentatio I.

<i>De Interrogatione.</i>	57
---------------------------	----

<i>Art. I. Quas oportet Interrogantem sumere Propositiones?</i>	58
---	----

<i>Art. II. Quomodo Exceptiones, seu Instantiae sint repellendae?</i>	
---	--

<i>Art. III. Quae Theses facile, quae difficulter evertantur?</i>	62
---	----

Commentatio I I.

De Responsione.

<i>Art. I. Quae sint concedenda, quae neganda?</i>	64
--	----

<i>Art. II. Quomodo sit solvenda Argumentatio?</i>	69
--	----

<i>Art. III. Quomodo sit reprehendenda Argumentatio?</i>	71
--	----

Commentatio vltima.

<i>De Elenchis.</i>	73
---------------------	----

<i>Art. I. Quae universim observanda contra Sophistas?</i>	74
--	----

<i>Art. II. An melius sit, falsum revocare, an in defendendo persistere?</i>	75
--	----

<i>Art. III. Quinam sint Loci redarguendi?</i>	76
--	----

<i>Art. IV. An etiam Captiones extra Dictionem, ad Elenchi ignorantiam reducantur?</i>	81
--	----

<i>Art. V. Quomodo sint solvenda Sophismata?</i>	87
--	----

<i>Art. VI. Quomodo sint Accidentis & Consequentis solvenda Sophismata?</i>	91
---	----

<i>Art. VII. Quomodo solvenda sint Sophismata, ex simpliciter & non simpliciter?</i>	98
--	----

F I N I S.

Weiss, Matthaeus

Dialectica sive ars quavis re disserendi ex Topicis et Elenchis concinnata

Salisburgum 1628

4 A.gr.b. 231#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10215573-7

VD17 12:631562R